

# Bws Cymru: cysylltu pobl â lleoedd

Mawrth 2022

ISBN: 978-1-80391-909-6

## Rhagair Gweinidogol

Mae gwyddonwyr o bob rhan o'r byd yn ein rhybuddio yn y termau mwyaf amlwg bod angen i ni wneud newidiadau brys i'n ffordd o fyw os ydym am osgoi newid trychinebus yn yr hinsawdd. Mae gennym gyfrifoldeb i genedlaethau'r dyfodol i weithredu'n awr drwy gamau gweithredu ystyrlon.

Mae 17% o allyriadau carbon Cymru yn dod o'r system drafnidiaeth ac rydym yn benderfynol o wneud newidiadau sydd nid yn unig yn cyrraedd ein targedau SeroNet ond hefyd yn sicrhau Trawsnewid Cyfiawn wrth fynd ymlaen; lleihau llygredd tra hefyd yn adeiladu cymdeithas decach.

Rydym wedi creu cymdeithas sy'n dibynnu ar geir. Er nad oes gan un o bob pedwar o bobl yng Nghymru gar yng Nghymru, yn rhy aml mae'r gwasanaethau yr ydym yn dibynnu arnynt yn tybio bod gennym ni.

I'r rhai sy'n dibynnu ar fysiau i fynd o le i le, maent wedi gorfod ymwneud â system sy'n aml yn methu â diwallu eu hanghenion.

Rhaid i hynny newid.

Er mwyn cyflawni allyriadau carbon SeroNet erbyn 2050 mae angen i ni annog pobl i wneud llai o siwrneiau car a chymryd mwy o deithiau a rennir ar fws a thrên, a theithiau lleol drwy gerdded a beicio. Dim ond os byddwn yn gwneud mathau cynaliadwy o drafnidiaeth yn ffordd amlwg a hawdd o fynd o gwmpas y byddwn yn gwneud hynny.

Bysiau yw asgwrn cefn ein gwasanaeth trafndiaeth gyhoeddus, gan ddarparu 3 o bob 4 taith. Ond byth ers i breifateiddio yng nghanol y 1980au leihau'r defnydd o fysiau, mae gwasanaethau wedi dod i ben ac mae cyflogau'r gweithlu wedi'u hatal.

Hyd yn hyn mae gwella'r system wedi bod yn rhwystredig iawn o dan y gyfres o gyfreithiau sy'n dal i sefyll fel etifeddiaeth o breifateiddio. Er ein bod yn gwario mwy na £100 miliwn o arian trethdalwyr ar gefnogi bysiau yng Nghymru, ni allwn ddarparu system gydgyssylltiedig.

Mae Bws Cymru yn nodi ein strategaeth i gyflawni'r newid hwnnw.

Rydym wedi nodi trywydd manwl i wella pob agwedd ar y gwasanaethau bysiau a ddarperir i deithwyr gan gynnwys seilwaith, dyrannu ffyrdd, hygyrchedd, integreiddio â dulliau trafndiaeth gyhoeddus eraill, ac, yn ehangach, sut y gallwn sicrhau newid cadarnhaol yn y diwydiant.

Wrth gwrs, ni allwn wneud hyn ar ein pennau ein hunain. Rydym wedi ymgysylltu â gweithredwyr bysiau, undebau llafur, awdurdodau lleol, hygyrchedd a grwpiau teithwyr wrth ddatblygu'r cynlluniau hyn – a hoffwn ddiolch iddynt i gyd am eu barn a'u hadborth.

Gyda'ch cefnogaeth chi, gallwn ddarparu gwell system fysiau yng Nghymru.

**Lee Waters MS**



## Dirprwy Weinidog dros Newid Hinsawdd

### Mawrth 2022

#### Cynnwys

Rhagair Gweinidogol	2
Crynodeb o'r Gamau Gweithredu	4
1. Cyflwyniad	5
Cyd-destun Strategol	5
Rhaglen Lywodraethu 2021 – 2026	6
Adroddiad Burns – Comisiwn Trafnidiaeth De-ddwyrain Cymru	6
Uchelgeisiau Llwybr Newydd	7
Yn dda ar gyfer Pobl a Chymunedau	7
Yn dda ar gyfer yr Amgylchedd	8
Yn dda ar gyfer yr Economi a Lleoedd yng Nghymru	9
Yn dda ar gyfer Diwylliant a'r Iaith Gymraeg	10
Y Sector Bysiau yng Nghymru	11
Pandemig Covid-19	12
2. Ymgysylltiad a Materion	14
Gweithgaredd Ymgysylltu	14
Materion i Bws Cymru	14
3. Canlyniadau i Wasanaethau Bysiau yng Nghymru	15
Trawsnewid Materion a Chanlyniadau i Brosiectau – Ein 4 Thema Cyflawni	15
4. Cyflawni ar y cyd	17
Cyflawni ar y cyd – Prosiectau a Chamau Gweithredu	18
Newid deddfwriaethol – Papur Gwyn	18
Model Gweithredu – Y Sefydliad Cywir yn Gwneud y Peth Cywir	19
Ariannu, safonau a phartneriaethau – ar ôl BES2	19
5. Integreiddio'n Well	22
Integreiddio'n Well – Prosiectau a Chamau Gweithredu	23
Seilwaith Integredig – Sicrhau Ansawdd o Ddechrau'r Daith	23
Rhwydweithiau Metro – Integreiddio Rhanbarthol	23
Cynllunio Rhwydwaith – Cael y Ddarpariaeth Gywir yn y Lle Cywir	24
Gwelliannau i'r Amserlen a Gwybodaeth – Uno'r Dotiau ar y Daith	25
Gwella Darpariaethau Gwasanaethau Bws Presennol – TrawsCymru, Trafnidiaeth sy'n Ymateb i'r Galw a Theithio Cymunedol	26

6. Bysiau i Bawb	29
Bysiau i Bawb - Prosiectau a Chamau Gweithredu	30
Hygyrchedd – Mynediad Hwylus i Fysiau	30
Prisiau Teg – Gwneud Teithio'n Fforddiadwy i Bawb	31
Cludiant Ysgol / Teithio gan Ddysgwyr – Cefnogi Ein Darpariaeth Addysgol	32
Yr Iaith Gymraeg – Cynyddu ei Defnydd.	33
Llais Cryfach i Deithwyr	33
7. Cynllunio Tymor Hwy	34
Yn Addas i'r Dyfodol - Prosiectau a Chamau Gweithredu	35
Datgarboneiddio	35
Creu Lleoedd	36
Hyrwyddo Trafnidiaeth Bysiau – Cyfleu manteision teithio ar fysiau	37
Gyrru'r Dyfodol - Datblygiad Proffesiynol	38
Atodiad 1 - Prosiectau a Chanlyniadau Bws Cymru	40

## Crynodeb o'r Camau Gweithredu

Mae *Bws Cymru* yn nodi ein cynllun ar gyfer gwasanaethau bysiau yng Nghymru. Bydd Llywodraeth Cymru yn:

- Cyhoeddi Papur Gwyn ar Fysiau ar newidiadau deddfwriaethol
- Gweithredu model gweithredu newydd
- Adolygu'r Grant Cynnal Gwasanaethau Bysiau (BSSG)
- Adolygu'r Gronfa Trafnidiaeth Leol
- Hwyluso Cynlluniau Gweithredu Bws
- Hwyluso partneriaethau yn y dyfodol
- Cynyddu ymgysylltiad bysiau
- Cynhyrchu canllawiau seilwaith cyfnewid
- Ariannu prosiectau trafndiaeth integredig
- Gwella tocynnau integredig
- Gwella cynllunio rhwydwaith
- Creu hybiau gwledig / cymunedol a gosod safonau amlder gwasanaeth
- Gwella amserlen a gwybodaeth bysiau
- Gwella rhwydwaith TrawsCymru
- Dysgu gan Fflecsi a symud ymlaen
- Gwella Cludiant Cymunedol
- Cynhyrchu mynediad i arosfannau bysiau a chanllawiau gorfodi
- Gwneud bysiau yn hygyrch i bawb
- Gwneud teithio ar fws yn fforddiadwy
- Cynnal yr Adolygiad Teithio gan Ddysgwyr
- Gweithredu Safonau'r Gymraeg
- Cynhyrchu Siarter Teithwyr Bysiau
- Creu Partneriaeth Bws Cyhoeddus-Preifat ar gyfer Cerbydau Allyriadau Isel lawn (ULEV).
- Datgarboneiddio TrawsCymru
- Adolygu Nodyn Cyngor Technegol (TAN) 18 (Trafndiaeth)
- Cynhyrchu seilwaith bysiau a chanllawiau arferion cynllunio
- Cychwyn ymgyrch adfer trafndiaeth gyhoeddus
- Creu tasglu proffesiynau bysiau
- Gwella hyfforddiant gyrrwyr bysiau
- Cynyddu datblygiad peirianeg carbon isel
- Gwella datblygiad proffesiynol cynllunio trafndiaeth

## 1. Cyflwyniad

*Cyd-destun Strategol*

[Llwybr Newydd](#) – Strategaeth Drafnidiaeth Cymru 2021, yn nodi gweledigaeth glir ar gyfer dyfodol ein system drafnidiaeth a gwasanaethau bysiau, gan annog pobl i adael eu ceir ac i ddefnyddio trafndiaeth gyhoeddus. Wrth ei graidd mae tair blaenoriaeth:

- Lleihau'r angen i deithio drwy ddod â gwasanaethau effeithlon i bobl
- Caniatáu i bobl a nwyddau symud yn hawdd trwy wasanaethau a seilwaith trafndiaeth hygyrch, cynaliadwy ac effeithlon; ac
- Annog pobl i ddefnyddio dulliau teithio mwy cynaliadwy

Gyda tharged o 45 y cant o deithiau i'w gwneud ar drafnidiaeth gyhoeddus, cerdded a beicio erbyn 2040, mae *Llwybr Newydd* yn ymrwmo Llywodraeth Cymru i leihau allyriadau trafndiaeth fel rhan o'u hymdrechion i fynd i'r afael â'r argyfwng hinsawdd.

Mae'n nodi'r uchelgais cyffredinol bod Cymru angen system drafnidiaeth sy'n dda i'w phobl, cymunedau, yr amgylchedd, yr economi, a'n diwylliant. Mae hefyd yn amlinellu cyfres o gamau gweithredu ar draws gwahanol ddulliau trafndiaeth, yn ogystal â mentrau mewn gwahanol ardaloedd o Gymru.

Er bod *Llwybr Newydd* yn cynnwys amlinelliad o fysiau, gan osod blaenoriaethau penodol ar gyfer y sector, megis gwella ansawdd a chyrhaeddiad gwasanaethau, mynd i'r afael â manau problemus o ran tagfeydd a darparu technoleg a seilwaith newydd, mae *Bws Cymru* yn adeiladu ar y cynigion hyn. Mae'n gosod gweledigaeth ar sut i annog pobl i ddefnyddio bysiau yn eu bywydau bob dydd, gan hybu symudedd cymdeithasol a gweithgaredd economaidd. Ac wrth wneud hynny, hefyd helpu i leihau'r defnydd o geir, gwella ansawdd aer a lleihau allyriadau carbon trafndiaeth.

Mae'r cynllun hwn ar gyfer yr holl randdeiliaid bysiau a phartneriaid i weithio tuag ato i sicrhau bod popeth a wnawn yn ysgogi gwelliannau o fewn y sector.

Ein gweledigaeth yw:

“Rhwydwaith sefydlog a chydlynol o wasanaethau bws sydd wedi'u hintegreiddio'n llawn gyda dulliau eraill o drafnidiaeth gyhoeddus, sy'n ddibynadwy, fforddiadwy, hyblyg, hawdd eu defnyddio, carbon isel ac sy'n annog mwy o bobl i ddefnyddio'r bws, yn hytrach na'u ceir.”

Yn syml, rydym am greu system fysiau gyda theithwyr yn ganolbwynt iddi. Mae angen iddo fod yn:

- Hawdd ei gyrraedd – trwy rwydweithiau helaeth, seilwaith da a gyrwyr croesawgar;
- Hawdd i'w defnyddio – trwy docynnau syml a llwybrau synhwyrol; a
- Hawdd i'w llywio – gyda theithiau cwbl integredig a gwybodaeth glir.

Crynoir nod y dull hwn gan yr ymadrodd ‘*Un Rhwydwaith, Un Amserlen, Un Tocyn*’

Mae *Bws Cymru* yn nodi cynllun Llywodraeth Cymru ar gyfer newidiadau i'r sector bysiau yn ystod tymor y Senedd hon ac o fewn y fframwaith deddfwriaethol presennol. Yn ystod y cyfnod hwn, bydd Llywodraeth Cymru yn cyflwyno deddfwriaeth sylfaenol newydd, gan gyflawni newidiadau sylweddol i'r ffordd y caiff gwasanaethau bysiau eu sicrhau. Mae *Bws Cymru* yn amlinellu sut, yn y cyfamser, y gellir cyflawni cynigion nad oes angen newid deddfwriaethol arnynt, drwy weithio gyda'n partneriaid mewn llywodraeth leol a'r diwydiant bysiau.

Rydym yn cydnabod na fydd y cynigion hyn ar eu pen eu hunain yn cyflawni'r newidiadau moddol a ragwelir yn *Llwybr Newydd*. Fodd bynnag, dylid eu hystyried yng nghyd-destun ehangach prosiectau a mentrau polisi Trafnidiaeth eraill Llywodraeth Cymru i annog mwy o bobl i ddefnyddio trafndiaeth gyhoeddus.

### [Rhaglen Lywodraethu 2021 – 2026](#)

Mae [Rhaglen Lywodraethu](#) Llywodraeth Cymru yn nodi'r blaenoriaethau ar gyfer y tymor Senedd hwn. Gwneir yr ymrwymadau a ganlyn mewn perthynas â gwasanaethau bysiau yng Nghymru:

Byddwn yn:

- Lansio Cynllun Buddsoddi 10 mlynedd newydd yn Seilwaith Cymru ar gyfer economi di-garbon.
- Creu sail ddeddfwriaethol fodern ar gyfer trafndiaeth yng Nghymru.
- Codi'r gwaharddiad ar awdurdodau lleol rhag sefydlu cwmnïau bysiau trefol newydd.
- Gweithredu ein Strategaeth Drafnidiaeth Cymru newydd.
- Adeiladu ar lwyddiant ein cynllun teithio rhatach i bobl hŷn ac edrych ar sut y gall prisiau teg annog teithio integredig.
- Gweithio tuag at ein targed newydd o 45 y cant o'r teithiau a gymerir trwy ddulliau cynaliadwy erbyn 2040, gan osod mwy o nodau lle bo modd.
- Datblygu adroddiad Comisiwn Burns ar gyfer Casnewydd.
- Gwneud system trafndiaeth gyhoeddus Cymru yn fwy hygyrch i bobl anabl.

Mae'r Rhaglen Lywodraethu hefyd yn nodi blaenoriaethau gwasanaethau bysiau pellach i'w cyflawni gan Weinidogion.

### [Adroddiad Burns – Comisiwn Trafnidiaeth De-ddwyrain Cymru](#)

Ym mis Tachwedd 2020, cyhoeddodd Comisiwn Trafnidiaeth De-ddwyrain Cymru ei [argymhellion terfynol](#) ynghylch ffyrdd cynaliadwy o fynd i'r afael â thagfeydd ar yr M4 yn ne-ddwyrain Cymru. Mae gan lawer o'r argymhellion hyn oblygiadau i wasanaethau bysiau yn yr ardal.

Er na fydd *Bws Cymru* yn cynnig prosiectau penodol o fewn ardal de-ddwyrain Cymru, mae argymhellion y Comisiwn Burns yn atseinio â rhanddeiliaid ledled Cymru.

Rydym yn obeithiol y bydd yr egwyddorion sy'n sail i *Bws Cymru* yn helpu i sefydlu amgylchedd gwaith cadarnhaol ar gyfer cyflawni'r prosiectau hyn, yn ne-ddwyrain Cymru a thu hwnt.

## Uchelgeisiau Llwybr Newydd

Mae [Llwybr Newydd](#) yn nodi pedwar uchelgais llesiant sy'n dangos sut y gall trafniadaeth gyfrannu at uchelgeisiau ehangach Llywodraeth Cymru a nodau [Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol \(Cymru\) 2015](#):

- Yn dda ar gyfer pobl a chymunedau
- Yn dda ar gyfer yr amgylchedd
- Yn dda ar gyfer yr economi a lleoedd yng Nghymru
- Yn dda ar gyfer diwylliant a'r Gymraeg

Y rhain fu'r ysgogwyr craidd wrth ystyried pa brosiectau fydd yn cael yr effaith fwyaf, yn ogystal ag ystyried y rôl hanfodol y bydd gwasanaethau bysiau yn ei chwarae yn nyfodol Cymru.

- Mae gwasanaethau bws yn helpu i greu Cymru lewyrchus drwy alluogi pobl i fynd a dod yn ôl ac ymlaen o'u gweithleoedd, addysg, neu weithgareddau lletygarwch neu gymdeithasol.
- Creu Cymru gydnerth sy'n gyfrifol ar lefel fyd-eang pan fo bysiau'n annog pobl i adael eu ceir i ddefnyddio trafniadaeth fwy effeithlon. Mae bysiau hefyd yn galluogi ein cymunedau i fod yn fwy cydlynol a chadw ein hiaith a'n diwylliant i ffynnu.
- Trwy ddefnyddio'r bws, gallwn helpu i wella ansawdd aer a lleihau ein hól troed carbon, gan gyfrannu at Gymru iachach.
- Yn olaf, caiff Cymru sy'n fwy Cyfartal ei chreu drwy fynediad eang at wasanaethau bysiau sy'n ei gwneud yn fforddiadwy i bob aelod o gymdeithas.

## Yn dda i Bobl a Chymunedau

Er gwaethaf y cynnydd ym mhoblogaeth Cymru, mae gwasanaethau bysiau yng Nghymru yn dirywio.

Ers blynnyddoedd lawer, mae nifer y teithwyr wedi gostwng yn gyson ar y rhan fwyaf o lwybrau yng Nghymru.

Mae gostyngiad yn nifer y teithwyr yn golygu bod mwy o bwysau ar deithwyr sy'n talu am docyn, gweithredwyr a'r pwrs cyhoeddus i gynnal y rhwydwaith.

Fodd bynnag, mae mynd ar y bws yn parhau i fod yn brif ffurf trafniadaeth gyhoeddus ledled Cymru.



Mae mwy na thair o bob pedair taith trafndiaeth gyhoeddus yng Nghymru ar fws, gyda gwasanaethau bws yn hanfodol i gyfran sylweddol o'r boblogaeth;

- Nid oes gan 13% o gartrefi fynediad at gar;
- Mae 25% o ddefnyddwyr bysiau yn anabl neu â salwch hirdymor;

Mae angen mynediad at fysiau ar bob sector o gymdeithas. Gall colli gwasanaethau dorri pobl i ffwrdd o'u swyddi a'u haddysg, niweidio economi busnesau lleol ac effeithio ar iechyd corfforol a meddyliol pobl. Mae gwasanaethau bysiau gwledig yn cadw cymunedau'n gysylltiedig, yn darparu buddion twristiaeth leol ac yn helpu i fynd i'r afael â phroblemau allgáu cymdeithasol.

Mae'n hysbys bod gan y rheini o gefndiroedd du, Asiaidd a lleiafrifoedd ethnig, pobl ag iechyd corfforol gwael a'r rhai o gartrefi incwm isel gyfraddau uwch o ddefnyddio tocyn bws.

Ac mae'r rhai nad oes ganddynt gar yn fwyaf tebygol o fod yn iau, yn hŷn, yn anabl, yn ddu ac o leiafrifoedd ethnig, menywod a'r rhai ar incwm isel. Ond y grwpiau hyn hefyd sy'n aml yn wynebu'r rhwystrau mwyaf i ddefnyddio'r bws, yn enwedig o ran hyder a diogelwch.

Mae pobl ifanc, yn enwedig pobl ifanc 17-20 oed, yn fwy dibynnol ar wasanaethau bws na grwpiau oedran eraill, yn bennaf ar gyfer teithiau rhwng yr ysgol a'r cartref. Wrth roi *Bws Cymru* ar waith, byddwn yn rhoi sylw arbennig i ofynion statudol Mesur Hawliau Plant a Phobl Ifanc (Cymru) 2011, a'r egwyddorion sylfaenol sydd wedi'u hymgorffori yn CCUHP. Bydd hyn yn bwysig wrth gynllunio llwybrau a meddwl am deithio fforddiadwy.

Gyda chynnydd yn y defnydd o drafndiaeth gyhoeddus wedi'i ddangos i fod â chydberthynas gadarnhaol â gwell iechyd corfforol, mae gwasanaeth bws effeithiol a hygyrch yn hanfodol.

Gobeithir y bydd y camau gweithredu a nodir yn *Bws Cymru* yn galluogi lefelau uwch o ddarpariaeth gwasanaeth a hyblygrwydd gyda gwasanaeth trafndiaeth gyhoeddus mwy integredig.

Mae'n ceisio cynyddu'r defnydd o bob sector o gymdeithas, lleihau'r defnydd o geir, a thrwy wneud hynny, gwella ansawdd aer.

Wrth ymdrechu i gael 'trafnidiaeth heb gymorth', rydym yn gobeithio gwneud teithio ar fysiau yn ddi-rwystr – o ddrws i ddrws.

[Yn dda ar gyfer yr Amgylchedd](#)

Er mwyn mynd i'r afael â'r argyfwng hinsawdd a lleihau allyriadau carbon, mae angen i'r sector bysiau drawsnewid.

Mae [Cymru Sero Net: Cyllideb Garbon 2](#) yn amlinellu'r uchelgais i leihau allyriadau o drafndiaeth i deithwyr 21 y cant erbyn 2025, a 90 y cant erbyn 2050.

Er mwyn cyflawni'r ymddygiad newid moddol angenrheidiol i gyflawni ein targedau carbon, ein nod yw cynyddu cyfran y modd teithio o drafndiaeth gyhoeddus o'r

gyfran amcangyfrifedig bresennol o 5 y cant i 7 y cant erbyn 2030, ac 13 y cant erbyn 2040.

Mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo i:

- Darparu fflyd bysiau TrawsCymru heb allyriadau o bibellau cynffon erbyn 2026;
- Disodli'r 50 y cant o fysiau sy'n llygru fwyaf gan fflyd bysiau allyriadau sero piblinellau erbyn 2028;
- Tra'n disodli'r 50 y cant sy'n weddill o'r fflyd bysiau erbyn 2035;
- Ymchwilio i gyfleoedd i leihau allyriadau gwasanaethau sy'n llygru llai a bysiau cludiant ysgol cyn 2035; ac
- Adolygu'r polisi ar gyfer cludiant o'r cartref i'r ysgol a chyflwyno cynlluniau wedi'u costio i ddisodli balans y fflyd ysgolion erbyn 2035.

Rydym yn amcangyfrif y bydd cyflawni targedau bysiau allyriadau sero ar gyfer 2028 a 2035 yn arwain at arbedion carbon cronol o 1.32 MtCO<sub>2e</sub> rhwng nawr a 2040. Mae hyn yn rhagdybio y bydd milltiroedd bws uwch yn gysylltiedig â gwell gwasanaeth a chyfran modd bysiau ychwanegol.

Mae *Cymru Sero Net: Cyllideb Garbon 2* yn cyfeirio'n benodol at y mentrau allweddol a ganlyn a gefnogir i'w cyflawni yn *Bws Cymru*:

- Cefnogi gwasanaethau bws safonol, fforddiadwy, rheolaidd, dibynadwy a phrydlon mewn partneriaeth ag awdurdodau lleol, y sector masnachol a'r trydydd sector;
- Mynd i'r afael â manau lle ceir llawer o dagfeydd drwy fesurau blaenoriaeth bysiau a buddsoddi mewn gorsafoedd bysiau ac arosfannau bysiau i gyflymu teithiau a gwella profiad teithwyr. Er enghraifft, trwy docynnau integredig ar draws gwasanaethau bysiau a threnau a thocynnau oddi ar y llong i gyflymu teithiau;
- Ymestyn cyrhaeddiad gwasanaethau bysiau yng Nghymru;
- Gwella canolbwyntiau cyfnewid bws-i-fws mewn ardaloedd trefol, trefol a gwledig lle mae llwybrau bysiau craidd ac eilaidd yn dod ynghyd;
- Darparu canolfannau symudedd i gefnogi teithiau milltir gyntaf/olaf drwy deithio llesol ac ehangu cyrhaeddiad y rhwydwaith trafndiaeth gyhoeddus; a
- Dros y tymor hwy, trosi llwybrau bysiau craidd i Gludiant Bysiau Cyflym (BRT), Rheilffordd Ysgafn (LRT) neu ddulliau eraill o drafnidiaeth gyhoeddus sy'n dod i'r amlwg i gynyddu capasiti gwasanaethau trafndiaeth gyhoeddus wrth i'r defnydd gynyddu.

Mae *Bws Cymru* yn creu cynllun sector-benodol i ddechrau cyflawni'r mentrau heriol hyn. Er mwyn cyrraedd y targedau hyn mae angen diwygio'r system fysiau – ond mae'n hanfodol os ydym am gyrraedd sero net erbyn 2050 ac amddiffyn ein planed ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol. Rhaid i ni ddechrau nawr.

[Da ar gyfer yr Economi a Lleoedd yng Nghymru](#)

Gyda mwy nag 80 o weithredwyr - y mwyafrif ohonynt yn BBaChau - yn cyflogi dros 4,800 o bobl, mae'r diwydiant bysiau yn sector economaidd bywiog.

Mae llawer o fewnfuddsoddwyr yn gweld seilwaith trafndiaeth fel meini prawf allweddol wrth wneud penderfyniadau buddsoddi, a dangosir yn aml bod gwariant ar seilwaith trafndiaeth yn cael effaith sylweddol ar dwf economaidd.

Mae gwasanaethau bws yn helpu i gadw ein heconomi i symud, gan ddarparu trafndiaeth i gymudwyr, gan eu galluogi i newid swyddi a symud o gwmpas yn hyderus. Maent yn cefnogi cynhyrchiant busnes a swyddi sgiliau uchel sy'n canolbwyntio ar ganol ein trefi a'n dinasoedd.

Mae bysiau'n mynd i'r afael â thagfeydd yn ein trefi a'n dinasoedd ac yn helpu pobl i dreulio llai o amser yn aros mewn traffig. Er enghraifft, gellir cludo hyd at 90 o deithwyr a allai fod angen dros 80 o geir fel arall ar un bws deulawr. Mae'n amlwg bod gan fysiau rôl i'w chwarae yn natblygiad a chynllunio trefi a dinasoedd ledled y wlad yn y dyfodol.

Mae gwasanaethau bws dibynadwy a chyfforddus hefyd yn gwella iechyd a lles gweithwyr, gan gyfrannu ymhellach at well cynhyrchiant busnes. Ond er mwyn i bobl brynu eu tocyn a defnyddio bws bob dydd ar gyfer gwaith neu chwarae, rhaid i gludiant fod yn aml, yn fforddiadwy ac ar amser.

Mae *Bws Cymru* yn nodi ein cynlluniau i gryfhau'r gweithlu bysiau – a'i helpu i ddod yn fwy gwydn, tra'n gwella'r gwasanaeth i ddod â buddion economaidd ehangach i Gymru.

[Yn dda ar gyfer Diwylliant a'r Gymraeg](#)

Mae bysiau'n cysylltu cymunedau, yn helpu i fynd i'r afael ag arwahanrwydd ac yn cefnogi ein diwylliant. Ond mae gwasanaethau mewn ardaloedd gwledig yn anaml ac yn lleihau. Mae *Bws Cymru* yn gobeithio helpu i newid hynny, gyda system drafndiaeth integredig ac ymatebol well a fydd yn annog defnyddwyr mewn ardaloedd gwledig i fynd ar y bws, yn hytrach na bod yn ddibynol ar geir.

Bydd datblygu rhwydwaith trafndiaeth dibynadwy, sy'n darparu rhwydwaith cydgysylltiedig, hawdd ei ddeall o lwybrau ac amseroedd, wedi'i integreiddio â gwasanaethau rheilffordd a theithio llesol, hefyd yn annog cyfranogiad yn y celfyddydau, chwaraeon a hamdden – gan gefnogi ein diwylliant a'i alluogi i ffynnu. .

O ran y Gymraeg, [Cymraeg 2050](#) yw strategaeth genedlaethol Cymru ar gyfer cynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg i filiwn. Mae rhwymedigaeth statudol ar Lywodraeth Cymru i ystyried effeithiau ei gwaith – yn gadarnhaol ac yn negyddol – ar y Gymraeg. Rydyn ni'n coleddu'r iaith Gymraeg. Mae *Bws Cymru* yn ystyried sut y gallwn wella ein gwasanaeth ar gyfer defnyddiwr Cymraeg

[Y Sector Bysiau yng Nghymru](#)

Mae teithiau bws yn cyfrif am tua thri chwarter yr holl deithiau a wneir ar drafndiaeth gyhoeddus yng Nghymru.

Fodd bynnag, mae'r defnydd o fysiau wedi bod yn gostwng ers preifateiddio yn y 1980au, yn rhannol oherwydd newidiadau i rwydweithiau gan weithredwyr,

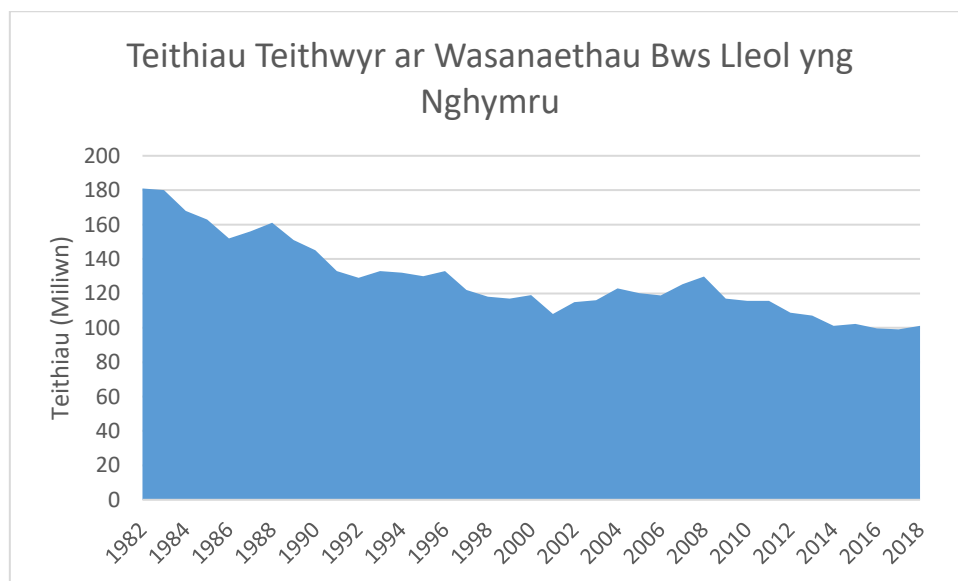
cyllidebau cyhoeddus sy'n lleihau, a newidiadau i dueddiadau teithio, gan gynnwys gweithio gartref a siopa ar-lein.

Mae llawer o bobl yn dweud wrthym nad oes ganddynt unrhyw hyder mewn gwasanaethau bysiau neu eu bod yn eu gweld yn rhy ddrud, yn rhy annibynadwy ac yn rhy anaml. Nid yw tua 50 y cant o bobl yn teithio ar fysiau mewn blwyddyn – ond mae'r nifer hwn yn amrywio rhwng ardaloedd gwledig a threfol.

Mae'r sector bysiau wedi'i ddadroleiddio ers 1986 ac mae'r model gweithredu presennol yn cael ei arwain yn fasnachol. Mae gweithredwyr bysiau yn rhedeg gwasanaethau sy'n cynnig yr enillion uchaf, yn pennu prisiau ac yn dewis y cerbydau (yn amodol ar safonau gweithredu a osodwyd gan Lywodraeth y DU). Er gwaethaf hyn, mae tua hanner costau darparu gwasanaethau bws yn cael eu talu'n uniongyrchol gan y sector cyhoeddus, gyda theithwyr sy'n talu am docyn yn ariannu gweddill y costau.

Mae cynllunio, darparu a chyllido gwasanaethau bysiau yn gymhleth, gyda chyllid Llywodraeth Cymru yn cael ei ddarparu drwy bum rhanbarth a 22 awdurdod lleol i fwy nag 80 o weithredwyr. Ar hyn o bryd, mae gwasanaethau bysiau sydd wedi'u dadroleiddio yn anghydlynol, yn brin o seilwaith integredig ac yn cael eu gyrru gan rymoedd y farchnad.

Mae'r 80+ o weithredwyr bysiau sy'n darparu gwasanaethau wedi'u hamserlennu yn cael amrywiaeth o daliadau gan y 22 awdurdod lleol o dan ystod o delerau ac amodau gwahanol. Mae pedair masnachfaint rheilffyrdd, 23 o awdurdodau priffyrdd a nifer o gwmnïau rhannol eraill, fel Network Rail Llywodraeth y DU, yn ymuno â'r 80 o weithredwyr. Mae hyn yn cynhyrchu tirwedd cynllunio a darparu gwasanaethau trafndiaeth gyhoeddus gymhleth.



Mae Llywodraeth Cymru yn dyrannu tua £90m y flwyddyn i gefnogi awdurdodau lleol yn uniongyrchol i ddarparu gwasanaethau bysiau, gan gynnwys rhedeg llwybrau

anfasnachol sy'n gymdeithasol angenrheidiol (drwy ddarparu'r Grant Cymorth Gwasanaethau Bysiau (BSSG)), darparu trafndiaeth bws am ddim i ddeiliaid cardiau rhatach a prisiau tocyn bws gostyngol i bobl ifanc ([Fyngherdynteithio](#)).

Mae'r rhan fwyaf o rwydweithiau yng Nghymru yn dibynnu ar ryw fath o gymhorthdal gan Lywodraeth Cymru i fod yn hyfyw.

Er gwaethaf y lefel hon o gefnogaeth, mae'r system fel y mae'n gweithredu ar hyn o bryd wedi methu ag atal y gostyngiad hirdymor yn y nifer sy'n defnyddio bysiau. Mae cwmnïau bysiau yn canolbwyntio gwasanaethau ar lwybrau sy'n broffidiol, gan arwain at ddarpariaeth gwasanaeth anghyfartal ledled Cymru. Mae dadreoleiddio bysiau hefyd wedi cynyddu prisiau tocynnau mewn llawer o ardaloedd i lefelau anghynaliadwy, gan effeithio ar y rhai mwyaf agored i niwed. Mae hyn wedi ein gadael â rhwydwaith bysiau ansefydlog, digyswllt, gyda gweithredwyr yn rhydd i newid gwasanaethau – gyda dim ond 56 diwrnod o rybudd cyn gwneud unrhyw newidiadau.

Rydym ymhell o greu'r dull 'Un Rhwydwaith, Un Amserlen, Un Tocyn' sydd ei angen i fynd i'r afael â'r argyfwng hinsawdd a'r her o anghydraddoldeb o ran symudedd sydd wedi gwreiddio a rhwystro cyfleoedd.

Rydym wedi clywed drwy ymgysylltu â theithwyr wrth lunio *Llwybr Newydd a Bws Cymru* (gweler isod) fod pobl yn ei chael yn anodd defnyddio'r system fysiau. Mae angen i ni newid hynny oherwydd ni fydd ein system bresennol yn cyflawni ein huchelgais i greu system trafndiaeth gyhoeddus fodern, integredig.

## Pandemig COVID-19

Yn ystod y cyfnod clo cenedlaethol cyntaf, bu gostyngiad difrifol yn nifer y teithwyr. Fodd bynnag, roedd gwasanaethau'n dal i weithredu i ddarparu teithio hanfodol i weithwyr allweddol.

Bu Llywodraeth Cymru yn gweithio gyda rhanddeiliaid allweddol i gyflwyno'r Cynllun Argyfwng Bysiau (BES), gan ddarparu cyllid hanfodol i weithredwyr drwy awdurdodau lleol, i sicrhau gwasanaethau. Mae BES2 (y cynllun presennol sy'n gweithredu) yn gytundeb rhwng gweithredwyr bysiau, awdurdodau lleol, Trafnidiaeth Cymru a Llywodraeth Cymru i ddarparu gwasanaethau gwell.

O dan delerau cytundeb BES2, mae'n ofynnol i weithredwyr ddarparu gwasanaethau sy'n diwallu anghenion lleol. Mae'n sicrhau bod gweithredwyr yn cael eu cymell i gefnogi adferiad y rhwydwaith cyfan a gwella safonau.

Er bod nifer y teithwyr bws yn gwella, maent yn debygol o aros yn is na'r lefelau cyn-Covid am gyfnod. Bydd pryderon ynghylch teithio ar drafnidiaeth gyhoeddus ac uchelgais Llywodraeth Cymru i gael 30 y cant o weithwyr, gartref neu'n agos at eu cartrefi, hefyd yn effeithio ar niferoedd.



## 2. Ymgysylltiad a Materion

### Gweithgaredd Ymgysylltu

Mae Llywodraeth Cymru yn cynnwys y cyhoedd a rhanddeiliaid wrth ddatblygu polisi i greu canlyniad gwell i bawb.

Bydd syniadau, profiad, a gwybodaeth o ddogfennau polisi yn helpu i ddatrys y problemau y mae llawer o bobl yn eu hwynebu – gan gynnwys wrth ddefnyddio, neu weithredu, gwasanaethau bws.

Rydym yn cydnabod cryfder gweithredu ar y cyd a byddwn yn cydweithio i ddarparu atebion gwell.

Rydym wedi gwneud gwaith ymgysylltu helaeth gyda gwahanol grwpiau rhanddeiliaid dros nifer o flynyddoedd ar y prosiectau / mentrau canlynol:

- Uwchgynadleddau Bysiau yn 2017/18
- Bil Gwasanaethau Bysiau (Cymru) 2019
- *Llwybr Newydd* (gweler adroddiad [Symudedd yng Nghymru](#))
- Cefnogaeth Covid-19
- Cynllunio Rhwydwaith Bysiau
- Bws Cymru

### Materion i *Bws Cymru*

Er ein bod yn cydnabod bod llawer o arferion da yn digwydd yn y sector, mae wedi dod yn amlwg bod sawl maes allweddol y mae angen mynd i'r afael â hwy er mwyn gwella gwasanaethau bysiau yng Nghymru.

Mae'r materion a nodwyd yn amrywio o ran maint a chymhlethdod - ac efallai na fydd yn hawdd eu datrys o fewn terfynau amser *Bws Cymru*.

Fodd bynnag, trwy nodi'r meysydd allweddol hyn yn y cynllun hwn, gallwn ddechrau gwneud y newidiadau angenrheidiol.

Rydym wedi cyhoeddi adroddiad ar wahân sy'n amlinellu'r gwaith ymgysylltu a wnaed a oedd wedi llywio *Bws Cymru*.

Mae'r ddogfen hon hefyd yn amlygu'r materion yn fanylach – a sut mae Llywodraeth Cymru wedi ymateb.

Rydym wedi cyhoeddi adroddiad ar wahân yn amlinellu'r gwaith ymgysylltu a wnaed a lywiodd Bws Cymru. Mae'r ddogfen hon hefyd yn tynnu sylw at y materion yn fanylach a sut y mae Llywodraeth Cymru wedi ymateb.

### **Bws Cymru:**

- Cwmpas ac amllder gwasanaethau
- Dibynadwyedd
- Integreiddio
- Amserlenni a gwybodaeth

- Hygyrchedd a diogelwch
- Seilwaith
- Cyllid
- Cynllunio defnydd tir
- Cysylltiadau â chwsmeriaid
- Gwahaniaethau rhwng ardaloedd gwledig ac ardaloedd trefol
- Amgylcheddol
- Tocynnau a phrisiau
- Hyrwyddo a marchnata
- Gweithio mewn partneriaeth
- Technoleg
- Safonau proffesiynol a chynllunio ar gyfer olyniaeth
- Adfer ar ôl COVID-19

### 3. Canlyniadau i Wasanaethau Bysiau yng Nghymru

Drwy osod canlyniadau diriaethol y gellir mesur ein cynnydd yn eu herbyn, gallwn symud tuag at ein gweledigaeth.

Mae'r canlyniadau hyn yn gysylltiedig â phob prosiect unigol o fewn Bws Cymru. Mae gan bob prosiect god lliw a bydd yn cael ei fonitro'n flynyddol gan ddefnyddio dangosyddion priodol.

#### Canlyniadau ar gyfer Bws Cymru

1. Bydd cynnydd yn y ddarpariaeth, amllder a dibynadwyedd gwasanaethau bws gyda gwell boddhad teithwyr ■
2. Bydd gwasanaethau bws yn hygyrch, ar gael ac yn fforddiadwy i bob aelod o gymdeithas, waeth beth fo'u cefndir ■
3. Bydd ansawdd y fflyd bysiau yn parhau i gael ei wella gyda cherbydau modern, cynaliadwy, carbon isel / dim allyriadau ■
4. Bydd gwasanaethau'n gweithredu'n fwy effeithlon, gyda gwelliannau i seilwaith ac integreiddio cysylltiedig â bysiau, datblygiadau newydd a dulliau trafndiaeth eraill i greu profiad gwell i deithwyr ■
5. Bydd gwasanaethau bws yn syml i'w defnyddio, yn haws eu deall, yn ddiogel ac wedi'u hintegreiddio â mathau eraill o drafndiaeth, yn enwedig rheilffyrdd a theithio llesol ■
6. Bydd gwybodaeth am wasanaethau bws yn gywir, yn gyson ac yn gyfredol ar draws pob sianel er mwyn galluogi cynllunio siwrneiau yn ddeallus ■
7. Bydd proffesiynau sy'n ymwneud â bysiau yn fwy deniadol i ymgeiswyr gyda ffocws cwsmer yn ganolog iddynt ■
8. Mae awdurdodau trafndiaeth lleol, CJs a Trafndiaeth Cymru yn cael cymorth i'w galluogi i wneud gwelliannau hirdymor i wasanaethau bysiau lleol ■

Crynoir y rhain yn [atodiad 1](#).

Trawsnewid Materion a Chanlyniadau i Brosiectau – Ein 4 Thema Cyflawni

Er mwyn i ni egluro ein cynlluniau yn glir, rydym wedi datblygu'r pedair thema gyflawni ganlynol:



- Cyflawni ar y Cyd
- Integreiddio
- Bysiau i Bawb
- Cynllunio Hirdymor

Bydd y pedair thema hyn yn ein helpu i gyflawni ein gweledigaeth a'n canlyniadau cyffredinol.

Disgrifir pob thema yn fanylach o fewn *Bws Cymru*, ac yna ceir disgrifiad o'r prosiectau unigol, neu'r camau gweithredu, a fydd yn ein helpu i sicrhau newid.

#### 4. Cyflawni Gyda'n Gilydd

*Mae'r thema hon yn ymwneud â newidiadau sefydliadol a chyllidol sydd eu hangen i gyflawni ein nodau a'n hamcanion. Bydd cysylltiad agos rhyngddo a gofynion deddfwriaethol newydd; cynradd ac uwchradd.*

##### **Beth ydym yn ceisio ei gyflawni?**

**Rydym am dyfu ein rhwydwaith bysiau fel ei fod yn un o'r goreuon yn Ewrop, o ran cyrhaeddiad, amllder ac ansawdd.**

**Rydyn ni eisiau i nifer y teithwyr gynyddu – ac rydyn ni eisiau i bobl fod yn hapus gyda'r gwasanaeth.**

Gwyddom mai dim ond trwy gydweithio â rhanddeiliaid ar draws y diwydiant y gellir cyflawni hyn.

Mae pandemig Covid-19 wedi arwain at newid yn y berthynas rhwng Llywodraeth Cymru, Trafnidiaeth Cymru, awdurdodau lleol a gweithredwyr bysiau. Drwy gydol y pandemig, rydym wedi cydweithio i sicrhau bod gwasanaethau hanfodol yn parhau. Roeddem yn dibynnu ar ein gilydd am gefnogaeth, cyllid, cyngor, a gyda'n gilydd, fe wnaethom ymateb yn gyflym i amgylchiadau sy'n newid yn barhaus.

Helpodd y cytundebau BES ni i ffurfioli'r trefniadau hyn. Mae Llywodraeth Cymru am weld cydweithio'n parhau a bydd cyflwyno Cyd-bwyllgorau Corfforaethol (CJCs) sy'n gweithredu ar lefel ranbarthol o gynllunio trafndiaeth yn dod â dimensiwn defnyddiol i'r berthynas hon.

Rydym am gyrraedd sefyllfa lle mae'r cyfrifoldeb am dasgau sy'n ymwneud â chynllunio a darparu gwasanaethau bysiau yn cyd-fynd yn llwyr â chyflawni'r Weledigaeth. Bydd hyn yn gofyn am newid strwythurol, ond credwn y bydd y manteision yn fwy yn y tymor hwy.

Bydd Llywodraeth Cymru yn defnyddio ysgogiadau polisi, cyllid a deddfwriaethol i helpu i sicrhau newidiadau ehangach. Fodd bynnag, mae angen newid diwylliannol hefyd i sicrhau bod pob plaid yn y sector yn gweithio tuag at yr un canlyniadau cadarnhaol.

Yn y tymor canolig i'r tymor hwy, bydd Llywodraeth Cymru yn ceisio deddfu ar gyfer model gweithredol newydd i ddylunio a darparu system o wasanaethau bysiau ar contract llawn ledled Cymru. Fodd bynnag, bydd yn cymryd sawl blwyddyn cyn i newid deddfwriaethol arwain at welliannau ar lawr gwlad. Yn y cyfamser, mae angen i ni weithio ar y cyd gan ddefnyddio'r liferi a'r offer sydd ar gael i ni ar hyn o bryd.

## **Y Sefyllfa Bresennol**

Mae tagfeydd cynyddol, costau gweithredu uchel a llai o fuddsoddiad wedi golygu bod amlder a darpariaeth gwasanaethau bysiau yng Nghymru wedi lleihau – gan wneud teithio i deithwyr yn llai deniadol.

Gyda chyllid ar gyfer BES2 i fod i ddod i ben ym mis Gorffennaf, 2022, rhaid i ni barhau i gefnogi'r sector bysiau yn ystod y cyfnod hwn o ansicrwydd. Mae cyfnod BES wedi gweld lefelau uchel o gydweithredu rhwng rhanddeiliaid ac mae'r cyfnod ar ôl BES2 yn gyfle gwirioneddol i gynnal y berthynas gadarnhaol hon er mwyn parhau i wella'r gwasanaeth.

Ar hyn o bryd, mae'r safonau a gymhwysir at gyllid yn anghyson ac yn amrywio ar draws awdurdodau lleol. Mae hyn yn darparu dull gweithredu anghyson ledled Cymru, yn ogystal â chyfleu argraff negyddol i'r teithiwr gan nad yw gwasanaethau wedi'u halinio.

Mae safonau hefyd yn anghyson ar draws gweithredwyr bysiau, gyda rhanddeiliaid yn amlygu amrywiaeth o ansawdd a safonau;

- cerbydau;
- darparu gwasanaeth o ran prydlondeb a dibynadwyedd;
- amserlen a darpariaeth gwybodaeth;
- ymddangosiad staff;
- safonau gyrru; a
- agwedd tuag at gwsmeriaid.

Yn ogystal, mae'r diwydiant bysiau ar hyn o bryd yn gweithredu mewn amgylchedd sydd wedi'i ddadreoileiddio sy'n caniatáu i unrhyw weithredwr sydd â thrwydded i gofrestru gwasanaeth bws a'i redeg yn fasnachol ar eu cost eu hunain. Gall hyn gynnwys cyflwyno gwasanaethau newydd sy'n cystadlu â darpariaethau presennol gan weithredwyr eraill, gan arwain at ddiffyg cydgysylltu a gwastraffu gwasanaethau, yn ogystal â dryswch ymhlith teithwyr.

Yn wahanol i'r rhwydwaith trenau, sydd yn hanesyddol wedi'i gyfyngu i ddau newid i'w hamserlen ar adegau penodol o'r flwyddyn, gall gweithredwyr bysiau amrywio'r ddarpariaeth o'u gwasanaethau drwy roi 56 diwrnod o rybudd i'r Comisiynydd Traffig. O dan rai amodau, gellir lleihau hyn ymhellach drwy gymorth awdurdod lleol. Mae hyn yn creu ansefydlogrwydd ac anghysondeb, yn enwedig os yw cwmnïau bysiau

yn newid eu gwasanaethau'n rheolaidd i gael mantais gystadleuol ar yr un llwybrau bysiau.

Yn olaf, mae'r wybodaeth y mae gweithredwyr bysiau yn ei rhoi i'r Comisiynydd Traffig wrth gofrestru gwasanaethau yn amrywio o ran manylder ac ansawdd. Mae rhai gweithredwyr bysiau yn darparu gwybodaeth i'r Comisiynydd Traffig yn electronig, tra bod eraill yn dal i ddibynnu ar fformat papur, gan gynyddu costau gweinyddol.

Mae arnom angen dull gweithredu cydgysylltiedig ledled Cymru i sicrhau bod cysondeb i deithwyr a datblygu "un amserlen". Rhaid i sefydliadau gydweithio'n effeithiol.

### Cyflawni ar y Cyd – Prosiectau a Chamau Gweithredu

#### Newid deddfwriaethol – Papur Gwyn

Credwn nad yw'r fframwaith deddfwriaethol sy'n llywodraethu gwasanaethau bysiau ar hyn o bryd yn darparu'r arfau sydd eu hangen ar Lywodraeth Cymru ac awdurdodau lleol i fynd i'r afael â'r meysydd craidd ar gyfer newid sydd wedi'u nodi.

Rydym yn cydnabod, oherwydd cymhlethdod ac amrywiaeth y ffactorau sy'n dylanwadu ar b'un a yw pobl yn teithio ar fysiau, na fydd deddfwriaeth yn unig yn gwrthdroi tueddiadau hirdymor yn y defnydd o fysiau.

Fodd bynnag, credwn, drwy wella'r fframwaith deddfwriaethol, y gallwn ddod â newid cadarnhaol sylweddol i'r ffordd y caiff gwasanaethau bysiau eu cynllunio a'u darparu yng Nghymru.

## 1. Cyhoeddi Papur Gwyn ar Fysiau

### Canlyniadau - >

Byddwn yn ymgynghori ar Bapur Gwyn i gyflwyno deddfwriaeth newydd, yn amlinellu cynigion yn ymwneud â darparu gwasanaethau bysiau. Yn benodol, bydd y Papur Gwyn yn nodi ffyrdd newydd o gcontractio a darparu gwasanaethau bysiau gan Lywodraeth Cymru, Trafnidiaeth Cymru, CJs neu awdurdodau lleol.

#### Model Gweithredu – Y Sefydliad Cywir yn Gwneud y Peth Cywir

Mae darpariaeth gwasanaethau bws yn y dyfodol yn seiliedig ar y chwaraewyr allweddol yn deall eu rolau a'u cyfrifoldebau. Mae'n bosibl y bydd hyn yn gofyn am newidiadau yn y swyddogaethau y mae gwahanol sefydliadau'n eu chwarae, mewn perthynas â chynllunio, ariannu a gweithredu gwasanaethau bysiau – yn enwedig mewn ymateb i'r newidiadau deddfwriaethol arfaethedig sydd yn y Papur Gwyn.

Mae Model Gweithredol newydd ar gyfer darparu gwasanaethau bysiau yn y dyfodol yn cynnwys ystyried rolau'r prif bartïon yn y dyfodol. Y bartïon hyn yw:

- Llywodraeth Cymru
- Awdurdodau lleol
- Cydbwyllgorau Corfforaethol (CJCs)
- Trafnidiaeth Cymru
- Cwmnïau gweithredu bysiau, gan gynnwys Mentrau Bach a Chanolig (BOC)
- Grwpiau Teithwyr
- Gweithredwyr Cludiant Cymunedol
- Y Comisiynydd Traffig

## 2. Gweithredu Model Gweithredu Newydd

**Canlyniadau** - > 

Byddwn yn parhau i ymgysylltu â'r prif bartïon a rhanddeiliaid allweddol ar egwyddorion gweithredu model gweithredol newydd ar gyfer darparu gwasanaethau bysiau lleol.

Byddwn yn ceisio rhoi'r newidiadau hyn ar waith gan ddefnyddio'r offer a'r ysgogiadau sydd ar gael i Lywodraeth Cymru er mwyn sicrhau dull gweithredu cyson ledled y wlad.

[Ariannu, safonau a phartneriaethau – ar ôl BES2](#)

Fel yr amlinellwyd uchod, byddwn yn parhau i weithio gyda rhanddeiliaid a sefydliadau allweddol yn y diwydiant i alinio cyllid gwasanaethau bysiau a seilwaith i sicrhau canlyniadau mwy ystyrlon – gan gynnwys safonau uwch, gwasanaethau o ansawdd gwell a cherbydau modern (gan gynnwys cerbydau allyriadau sero).

Rydym am wella cwmpas ac amlder y rhwydwaith bysiau a byddwn yn gweithio gydag awdurdodau lleol i sicrhau bod digon o gyllid ar gyfer gwasanaethau ledled Cymru.

Gan adeiladu ar y Cytundeb Partneriaeth Ymbarél, byddwn yn gweithio gyda rhanddeiliaid y diwydiant bysiau i ddatblygu partneriaethau rhanbarthol a fydd yn cael eu hategu gan gyllid a buddsoddiad parhaus ar ôl BES2. Bydd y partneriaethau hyn hefyd yn ein helpu i farchnata'r gwasanaethau, darparu cerbydau carbon isel modern o ansawdd uchel, mesurau blaenoriaeth i fysiau a gwell gwybodaeth am argaeledd a chywirdeb.

Mae'n bwysig nodi y gall cyllid gan Lywodraeth Cymru ar gyfer prosiectau sy'n ymwneud â bysiau newid. Felly, mae llawer o'r prosiectau a amlinellir yn y ddogfen hon yn dibynnu ar gadarnhad o gyllid. Fodd bynnag, drwy gydweithio, a chyda buddsoddiad ychwanegol ac ymrwymiad gan awdurdodau lleol a gweithredwyr bysiau, rydym yn gobeithio sicrhau'r enillion mwyaf, yn y ffordd fwyaf effeithlon.

### 3. Adolygu'r Grant Cynnal Gwasanaethau Bysiau (BSSG)

Canlyniadau - > 

Byddwn yn gweithio gydag awdurdodau lleol a gweithredwyr i adolygu effeithiolrwydd y trefniadau ariannu BSSG presennol a'r canlyniadau er mwyn sicrhau bod cymorth effeithiol ar gael i'r sector bysiau ar ôl y BES2.

Byddwn yn defnyddio BSSG diwygiedig i sicrhau bod talu cymorthdaliadau yn helpu i sicrhau newidiadau cadarnhaol yn lleol, gan gynnwys darparu fflyd bysiau wedi'i datgarboneiddio.

### 4. Adolygu'r Gronfa Trafnidiaeth Leol

Canlyniadau - > 

Bydd canllawiau'r Gronfa Trafnidiaeth Leol yn cael eu hadolygu i sicrhau eu bod yn adlewyrchu Strategaeth Drafnidiaeth Cymru a'r buddsoddiad gofynnol mewn Trafnidiaeth Gynaliadwy. Bydd hefyd yn adlewyrchu uchelgeisiau Bws Cymru. Yn y dyfodol, byddwn yn annog ceisiadau prosiect gan bartneriaeth fel y gallant gyflawni nodau strategol yn well a chadw at ein harweiniad ar safonau, lle bo'n briodol.

Byddwn yn annog arloesi ac yn croesawu cynigion ar gyfer prosiectau fel:

- Mesurau blaenoriaeth i fysiau (gan gynnwys lle mae hyn angen ailddyrranu gofod ffordd)
- Seilwaith cynllun Trafnidiaeth Bysiau Cyflym
- Cyfnewidfeydd trafndiaeth gyhoeddus
- Seilwaith bysiau a darparu gwybodaeth – arosfannau bysiau, cyrbau uwch, llochesi a gwybodaeth am wasanaethau bysiau

Byddwn hefyd yn ceisio sicrhau bod 'cronfa fysiau dyraniad craidd' ar gael ar gyfer cyn-gwaith, gwelliant/uwchraddio parhaus, hyrwyddo cynlluniau, llwybrau, rhwydweithiau a monitro a gwerthuso.

### 5. Hwyluso Cynlluniau Gweithredu Bysiau

Canlyniadau - > 

Rhaid adeiladu gwelliannau i wasanaethau bysiau ar wybodaeth leol. Byddwn yn ei gwneud yn ofynnol i bob awdurdod lleol gyhoeddi Cynllun Gweithredu Bysiau er mwyn parhau i dderbyn cyllid yn ymwneud â bysiau. Bydd hwn yn amlinellu sut y bydd pob ardal yn gwella gwasanaethau a seilwaith bysiau lleol.

Dylid llunio'r cynlluniau hyn gyda gweithredwyr a'r cyhoedd, rhanddeiliaid a defnyddwyr bysiau, a dylent nodi prosiectau y gellir eu hariannu drwy Lywodraeth Cymru, awdurdodau lleol a ffynonellau eraill. Dylid defnyddio'r prosiectau o fewn y cynllun i lywio Cynlluniau Trafnidiaeth Rhanbarthol.

Bydd canllawiau ar gynhyrchu'r cynlluniau hyn yn cael eu darparu gan Lywodraeth Cymru.

## 6. Hwyluso Partneriaethau'r Dyfodol

**Canlyniadau** - > ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

Dylai CJC's ac awdurdodau lleol ffurfio partneriaethau rhanbarthol gwirfoddol newydd gyda gweithredwyr a rhanddeiliaid allweddol eraill i gyflawni gwelliannau mewn gwasanaethau a seilwaith, yn unol ag uchelgeisiau *Bws Cymru*.

Ymgysylltiad Parhaus â'n Rhanddeiliaid

Fel yr amlinellwyd uchod, rydym wedi ymgysylltu ag amrywiaeth o rhanddeiliaid wrth baratoi *Bws Cymru* a dogfennau polisi trafndiaeth eraill.

Mae Llywodraeth Cymru eisoes yn gweithio'n agos gyda grwpiau defnyddwyr bysiau ac anabled. Rydym yn bwriadu parhau a datblygu'r gwaith hwn i ddeall anghenion defnyddwyr anabl a byddwn yn gweithio gyda'r diwydiant bysiau i wella dealltwriaeth gyrrwyr, gan sicrhau bod teithiau bws yn brofiad cadarnhaol – i bawb.

## 7. Cynyddu Ymgysylltiad Bysiau

**Canlyniadau** - > ■ ■ ■ ■

Byddwn yn parhau i ymgysylltu â rhanddeiliaid bysiau (gan gynnwys gweithredwyr, awdurdodau lleol, defnyddwyr bysiau a grwpiau â nodweddion gwarchoddedig) yn rheolaidd i ddeall y problemau a'r heriau y maent yn eu hwynebu a thrafod ffyrdd o wella gwasanaethau gyda'n gilydd.

## 5. Integreiddio'n well

**Beth ydym yn ceisio ei gyflawni?**

**Ein nod yw sicrhau bod gwasanaethau bws yn cael eu cynllunio a'u gweithredu mewn ffordd integredig fel bod teithwyr yn gallu cyrchu ystod ehangach o gyrchfannau trwy drafndiaeth gyhoeddus gydgysylltiedig.**

**Mae hyn yn golygu cyflawni amseroedd teithio deniadol, tocynnau fforddiadwy a syml, amserlennu cydgysylltiedig a chyfnewidfeydd diogel.**

Teithiau integredig yw'r pontio di-dor rhwng dulliau teithio neu wahanol elfennau o'r daith – o'r tarddiad i'r gyrchfan.

Dyma rai o fanteision allweddol rhwydweithiau bysiau cwbl integredig:

- Cysylltiadau bws-bws a bws-trên sy'n gwneud teithiau aml-gam ac aml-fodd yn ymarferol;
- Mwy o ddewisiadau taith, i fwy o bobl;
- Amseroedd teithio cyflymach;

- Defnydd mwy effeithlon o adnoddau trafndiaeth gyhoeddus;
- Gwell darpariaeth rhwydwaith, gan wasanaethu mwy o gymunedau; a
- Manteision newid yn yr hinsawdd – o ddefnyddwyr ceir yn newid i deithio ar fysiau

Mae gwasanaethau bws yn chwarae rhan arwyddocaol yn ein cynlluniau i ddatblygu rhwydwaith trafndiaeth gyhoeddus gwbl integredig ledled Cymru. Er mwyn cyflawni hyn, rydym wedi gosod fframwaith i sicrhau gwelliannau i wasanaethau bysiau i wneud y mwyaf o'r cyfleoedd ar gyfer teithiau mwy integredig.

Mae gwneud hyn yn iawn yn golygu y bydd teithio llesol a thrafnidiaeth gyhoeddus yn cynnig dewis taith mwy deniadol, i fwy o bobl. Bydd hefyd yn arwain at ddefnydd mwy effeithlon o adnoddau trafndiaeth gyhoeddus.

## Y Sefyllfa Bresennol

Mae'r system prisiau a thocynnau presennol yn ddryslyd ac yn rhy gymhleth, yn enwedig i deithwyr sydd angen defnyddio mwy nag un bws neu ddull o deithio i gwblhau eu taith. Nid yw'r angen i brynu tocynnau lluosog gan wahanol weithredwyr yn ddeniadol i deithwyr ac yn aml yn cynyddu costau.

Mae angen cydlynu gwasanaethau trafndiaeth gyhoeddus i sicrhau cysylltiadau rhwng gwasanaethau. Mewn ardaloedd defnydd uchel, y dull gorau yw darparu gwasanaeth 'mynd a dod', gyda chyfnodau o 5 i 10 munud yn aml, fel nad oes angen cysylltiadau wedi'u hamserlennu.

Rhaid i wahanol ddulliau o deithio ategu ei gilydd, yn hytrach na gweithredu'n annibynnol, neu mewn cystadleuaeth. Ar gyfer gwasanaethau trafndiaeth gyhoeddus, mae tocynnau integredig a phrisiau tocynnau yn hollbwysig er mwyn galluogi trosglwyddiad di-drafferth, di-dor o un modd i'r llall, heb gosb ariannol. Bydd angen cydlynu gofalus ar draws nifer o gyrff a gweithredwyr i sicrhau bod y ddarpariaeth yn addas.

Bydd angen i ni hefyd sicrhau bod 'milltiroedd cyntaf ac olaf' taith yn syml i deithwyr. Rhaid iddo fod yn ddiogel i gerdded neu feicio i ac o drafnidiaeth gyhoeddus.

Byddwn yn gweithio gydag awdurdodau lleol i sicrhau bod gwelliannau Teithio Llesol yn cael eu hintegreiddio'n llawn â gwasanaethau bysiau lleol ac yn ystyried opsiynau eraill, megis defnyddio tacsis/cerbydau hurio preifat a thrafnidiaeth gymunedol, ar gyfer y rheini nad yw teithio llesol yn opsiwn oherwydd anabledd neu resymau eraill.

[Integreiddio'n well - Prosiectau a Chamau Gweithredu](#)

[Seilwaith Integredig – Sicrhau Ansawdd o Ddechrau'r Daith](#)

Mae sicrhau bod yr holl asiantaethau sy'n gyfrifol am gynllunio rhwydweithiau trafndiaeth yn cydgyssylltu eu hymdrechion i ddarparu gwasanaeth trafndiaeth integredig effeithlon yn her fawr.

Anhawster arall yw sefydlu rhwydweithiau bysiau sy'n ddefnyddiol i'r cyhoedd sy'n teithio. Bydd cydlynu cynllunio ar gyfer y gwahanol ddulliau trafndiaeth yn sicrhau eu bod yn cysylltu'n rhwydd mewn cyfnewidfeydd, gan arwain at deithiau gyda chyn lleied o aflonyddwch, anghysur neu bryderon â diogelwch â phosibl.

O ran seilwaith, mae hyn yn gofyn am ddulliau trafndiaeth amrywiol i gysylltu'n ddi-dor, gan alluogi'r profiad teithio mwyaf cyfleus ac o'r ansawdd uchaf. Er enghraifft, mae angen i gyfnewidfeydd sicrhau cysylltiadau syml rhwng cyfleusterau parcio a theithio a gorsafoedd, sicrhau cysylltiadau rhwng llwybrau beicio a gorsafoedd trafndiaeth gyhoeddus, a chysylltu gorsafoedd trafndiaeth â safleoedd manwerthu a masnachol. Mae gweithredu gwasanaethau mewn cyfnewidfeydd yn arbennig o bwysig, gan fod yr amser aros yn aml yn cael ei weld yn fwy na'r amser gwirioneddol.

## 8. Cynhyrchu Canllawiau ar Seilwaith Cyfnewid

**Canlyniadau** - > ■ ■ ■ ■ ■

Byddwn yn gweithio gydag awdurdodau lleol a Trafnidiaeth Cymru i archwilio arfer gorau a chyhoeddi canllawiau manwl ar gynllunio a darparu cyfnewidfeydd trafndiaeth gyhoeddus newydd ledled Cymru erbyn diwedd 2022. Bydd hyn yn cynnwys datblygu arwyddion cyson.

Bydd y canllawiau hyn yn darparu 'glasbrint' ar gyfer cynllunio a darparu cyfnewidfeydd. Dim ond cynlluniau sy'n bodloni gofynion y canllawiau fydd yn cael eu hystyried ar gyfer cyllid Llywodraeth Cymru.

Bydd y ddogfen ganllaw yn cael ei pharatoi ar ôl ymgysylltu â Defnyddwyr Bysiau Cymru, grwpiau teithwyr a dinasyddion â nodweddion gwarchoddedig, a bydd yn cael ei hadolygu bob pum mlynedd.

### Rhwydweithiau Metro – Integreiddio Rhanbarthol

Mae rhwydweithiau metro yn cael eu datblygu ar gyfer tair ardal ddaearyddol ddiffiniedig o Gymru – De-ddwyrain Cymru, Bae Abertawe a Gorllewin Cymru, a Gogledd Cymru. Mae rhwydwaith pwrpasol o rwydweithiau bysiau Metro o ansawdd uchel yn rhan annatod o'r cynigion hyn. Bydd y rhain yn cael eu cynllunio a'u darparu'n ofalus i gynnig gwelliant gwirioneddol i deithwyr yn ansawdd gwasanaethau trafndiaeth bws trefol.

Bydd y gwasanaethau bws Metro newydd hyn hefyd yn cael eu hintegreiddio â gwasanaethau rheilffordd mewn canolfannau allweddol.

## 9. Ariannu Prosiectau Trafnidiaeth Integredig

**Canlyniadau** - > ■ ■ ■ ■ ■

Rydym yn gobeithio darparu - yn amodol ar gyllid - rhaglen o uwchraddio cyfnewidfeydd strategol allweddol a seilwaith ledled Cymru, gan gynnwys yr agweddau canlynol:



- Cyfnewidfa ddi-dor a hygyrch rhwng moddau;
- Trafnidiaeth Bws Cyflym;
- Cyfleusterau prynu tocynnau;
- Marcio clirffordd;
- Arwyddion cyson a gydnabyddir yn genedlaethol;
- Mesurau Teithio Llesol;
- Diogelwch teithwyr da;
- Toiledau hygyrch / manau aros deniadol / cyfleusterau lluniaeth; ac
- Wedi'i ddylunio'n dda i greu ymdeimlad o le.

Bydd y cynlluniau hyn yn cael eu nodi gan Lywodraeth Cymru a/neu drefniadau partneriaeth i sicrhau eu bod yn cael eu targedu at y cynlluniau cywir, gan helpu i ddod â'r budd mwyaf.

## 10. Gwella Tocynnau Integredig

**Canlyniadau** - > ■ ■ ■

Bydd trefniadau newydd ar gyfer opsiynau tocynnau symlach a fforddiadwy i wneud cysylltiadau rhwng gwahanol fysiau, a rhwng bysiau a mathau eraill o drafnidiaeth gyhoeddus, yn edrych i gael eu cyflwyno. Bydd hyn yn cynnwys:

- Trefniadau tocynnau trafndiaeth gyhoeddus rhanbarthol newydd ledled Cymru;
- Mwy o gynlluniau tocynnau aml-weithredwr;
- Prisiau wedi'u capio o fewn parthau i sicrhau nad yw teithwyr yn cael eu cosbi am ddefnyddio mwy nag un dull o drafnidiaeth gyhoeddus; a
- Mwy o gyfleoedd tocynnau electronig.

[Cynllunio Rhwydwaith – Cael y Ddarpariaeth Gywir yn y Lle Cywir](#)

Gall cynllunio rhwydwaith gwael arwain at wasanaethau aneffeithlon, defnydd gwael o adnoddau a dyblygu ymdrechion i gyrraedd ein cymunedau. Gall rhwydweithiau effeithlon da ymestyn cyrhaeddiad y system trafndiaeth gyhoeddus, gan gynnwys bysiau, rheilffyrdd, tacsis, trafndiaeth gymunedol ac eraill.

Yn 2020/21, comisiynodd Trafnidiaeth Cymru, ar ran Llywodraeth Cymru, adolygiad mawr o rwydweithiau bysiau lleol ledled Cymru, ynghyd â 'glasbrint' ar gyfer dylunio rhwydwaith a darparu gwell gwasanaethau bysiau lleol.

Roedd y darn mawr hwn o waith yn nodi fframwaith trosfwaol ar gyfer cynllunio a darparu gwell gwasanaethau bysiau lleol i gymunedau ledled Cymru, yn seiliedig ar egwyddorion allweddol.

## 11. Gwella Cynllunio Rhwydwaith

**Canlyniadau** - > ■ ■ ■ ■ ■

Byddwn yn profi ac yn modelu cymhwysiad yr egwyddorion dylunio mewn cyfres o feysydd 'peilot'. Os gellir dangos bod y modelu manwl hwn yn bodloni profion

allweddol, bydd Llywodraeth Cymru yn cefnogi newidiadau i wasanaethau bysiau yn y meysydd hyn.

Bydd hyn wedyn yn cael ei gyflwyno ledled Cymru, gyda chymorth yn cael ei roi i awdurdodau lleol ddarparu rhwydweithiau effeithlon. Bydd Trafnidiaeth Cymru yn gweithio gyda'r awdurdodau lleol perthnasol, grwpiau defnyddwyr a gweithredwyr bysiau i gynnal adolygiadau manylach a datblygu cynlluniau rhwydwaith bysiau.

## **12. Creu Hybiau Gwledig / Cymunedol a Gosod Safonau Amllder Gwasanaeth**

**Canlyniadau** - > 

Byddwn yn ceisio nodi a darparu rhwydwaith o 'ganolfannau' gwledig / cymunedol i weithredu fel cyfnewidfeydd ar gyfer trafndiaeth wledig / sy'n ymateb i'r galw / taccis a cherbydau hurio preifat / Fflecsi / gwasanaethau trafndiaeth gymunedol a gwasanaethau bysiau prif ffrwd.

Bydd hyn yn helpu i sicrhau y defnyddir y dull mwyaf priodol o deithio. I wneud hyn byddwn yn datblygu hierarchaeth genedlaethol o aneddiadau / lleoliadau fel sail ar gyfer llunio safonau amllder gwasanaethau trafndiaeth gyhoeddus, yn ôl maint y boblogaeth.


Bydd y gwaith hwn yn bwydo i mewn i'r prosiect cynllunio rhwydwaith fel y byddwn yn gallu gosod gwarantau amllder yn y dyfodol i sicrhau bod mynediad bysiau yn cynyddu. Bydd yr hierarchaeth aneddiadau hefyd yn llywio cynlluniau ar gyfer darparu cyfnewidfeydd trafndiaeth (lleoliad a graddfa).

[Gwelliannau i'r Amserlen a Gwybodaeth – Uno'r Dotiau ar y Daith](#)

Gall cael gafael ar wybodaeth am wasanaethau bysiau a deall a llywio'r trefniadau tocynnau ac amserlennu fod yn ddryslyd iawn i deithwyr. Gall hefyd fod yn rhwystr sylweddol i ddefnyddwyr newydd – a gweithredu fel rhwystr i ddefnyddwyr presennol gynyddu, neu amrywio, eu defnydd o wasanaethau bysiau.

Byddwn yn gweithio gyda rhanddeiliaid i wneud gwelliannau ar draws y meysydd hyn ac yn defnyddio cyllid Llywodraeth Cymru i sicrhau'r newidiadau sydd eu hangen i symleiddio'r system a chynyddu hygyrchedd.

## **13. Gwella Amserlen a Gwybodaeth Bysiau**

**Canlyniadau** - > 

O ran gwelliannau i amserlenni a gwybodaeth, byddwn yn ceisio cyflawni'r canlynol:

- Gweithio gyda'r diwydiant bysiau a'r Comisiynydd Traffig i bontio gweithredwyr bysiau o gofrestrïadau bysiau ar bapur i rai electronig, ac adolygu'r cyfnodau rhybudd sy'n ofynnol ynghylch cofrestrïadau bysiau;
- Dylunio canllawiau gydag awdurdodau lleol a chwmnïau bysiau ar sut i gyflwyno gwybodaeth amserlen gwasanaethau bysiau yn gyson ac yn glir trwy gyhoeddiadau papur, ar-lein ac mewn arosfannau bysiau;
- Gweithio gyda darparwyr trafndiaeth gyhoeddus ehangach i safoni a chydlynu gwybodaeth teithio ar draws dulliau trafndiaeth; a

- Gweithio gyda Traveline Cymru i godi ei amlygrwydd i'r cyhoedd.

Gwella Darpariaethau Gwasanaethau Bws Presennol – TrawsCymru, Trafnidiaeth sy'n Ymateb i'r Galw a Theithio Cymunedol

### *TrawsCymru*

Mae rhwydwaith bysiau strategol TrawsCymru yn darparu trafndiaeth gyhoeddus y tu allan i ardaloedd METRO - ac ar hyn o bryd mae'n gweithredu ar goridorau allweddol nad ydynt yn cael eu gwasanaethu gan reilffordd. Mae'r rhwydwaith wedi'i gryfhau gan Lywodraeth Cymru a'i adeiladu ar y cyd ag awdurdodau lleol dros gyfnod o 10 mlynedd.

Mae siâp presennol rhwydwaith TrawsCymru wedi'i ddylanwadu'n agos gan dri adolygiad annibynnol allweddol a gynhaliwyd yn 2004, 2014 a 2019, ac mae'n cael ei ariannu ar hyn o bryd gan Lywodraeth Cymru.

Ym mlwyddyn ariannol 2019/20, roedd y rhwydwaith yn cludo dros 2.46 miliwn o deithwyr, o gymharu â 501,282 o deithwyr yn 2009/10, sef twf o 390 y cant mewn 10 mlynedd.

Rydym am barhau â'r llwyddiant hwn yn y dyfodol.

## **14. Gwella Rhwydwaith TrawsCymru**

**Canlyniadau** - > 

Yn amodol ar gyllid, byddwn yn:

- Gweithio tuag at sicrhau bod holl wasanaethau TrawsCymru yn cael eu gweithredu gan fflyd o fysiau dim allyriadau erbyn 2026;
- Sicrhau bod gwasanaethau TrawsCymru yn parhau i ddefnyddio brand cenedlaethol nodedig;
- Sicrhau bod rhwydwaith TrawsCymru yn esblygu i integreiddio i'r eithaf i'r systemau trafndiaeth gyhoeddus METRO rhanbarthol a rheilffyrdd cenedlaethol;
- Cymryd cyfleoedd i ddarparu gwasanaethau cyflymach rhwng canolfannau mawr;
- Cyflwyno system docynnau a phrisiau symlach ar gyfer system TrawsCymru wedi'i hangori o amgylch trefniadau rhwydwaith integredig;
- Gwella cyfnewidfeydd mewn canolfannau allweddol i sicrhau bod teithwyr yn cael eu trosglwyddo'n ddidrafferth rhwng TrawsCymru, trenau a gwasanaethau bysiau allweddol eraill;
- Sicrhau gwell integreiddio drwy wneud y mwyaf o gyfleoedd rhwng gwasanaethau TrawsCymru a llwybrau Teithio Llesol; a
- Darparu safonau cyson ym mhob safle bws a wasanaethir gan wasanaethau TrawsCymru.

Mae *Llwybr Newydd* yn gosod nod uchelgeisiol o ymestyn y rhwydwaith trafndiaeth gyhoeddus i bob cymuned, yn drefol ac yn wledig, er mwyn sicrhau mynediad cyfartal.

Fodd bynnag, cydnabyddir bod darparu gwasanaethau bws confensiynol i bob cymuned ledled Cymru yn heriol. Gall fod yn rhy ddrud i wasanaethu rhai ardaloedd, naill ai oherwydd eu lleoliad daearyddol a, neu eu maint.

I ymateb i hyn, mae Fflecsi yn gynllun peilot system bysiau hyblyg sy'n ymateb i'r galw sy'n gweithredu yn ardaloedd daearyddol diffiniedig Cymru. Anogir teithwyr sy'n dymuno defnyddio gwasanaeth Fflecsi i archebu ymlaen llaw gan ddefnyddio Ap pwrpasol neu drwy'r ganolfan gyswllt ddwyieithog. Unwaith y bydd archeb y teithiwr wedi'i gadarnhau, bydd bws Fflecsi pwrpasol yn cael ei ddefnyddio i gludo'r teithiwr rhwng pwyntiau dynodedig. Fodd bynnag, mae gwasanaethau Fflecsi yn ddrutach i'w gweithredu na gwasanaethau bysiau wedi'u hamserlennu, felly mae'n rhaid targedu'r cynnyrch yn ofalus i sicrhau'r buddion mwyaf posibl.

Yn y cyfamser, mae cynlluniau trafndiaeth gymunedol wedi bod yn gweithredu ar draws ardaloedd gwledig ers blynnyddoedd lawer ac yn chwarae rhan hanfodol wrth ddarparu gwasanaethau trafndiaeth hygyrch ar gyfer cymunedau a allai fod yn 'ynysig', gan ddiwallu anghenion ystod amrywiol o bobl.

Mae *Bws Cymru* yn cydnabod pwysigrwydd y cynlluniau hyn o ran diwallu anghenion hygyrchedd lleol – a byddwn yn ceisio rhoi set gadarn o fesurau a mentrau ar waith sy'n cefnogi cryfder parhaus y cynlluniau hyn.

## 15. Dysgwch wrth Fflecsi a Symud Ymlaen

**Canlyniadau** - > 

Byddwn yn gwerthuso llwyddiant y cynlluniau peilot Fflecsi sydd ar waith ledled Cymru.

Byddwn yn gweithio gyda Trafnidiaeth Cymru, awdurdodau lleol, gweithredwyr bysiau, grwpiau cymunedol a sefydliadau trafndiaeth gwirfoddol y trydydd sector i lunio canllawiau ar gyfer cyflwyno cynlluniau Fflecsi newydd.

Unwaith y bydd y rhain yn eu lle, byddwn yn edrych i ehangu'r gwasanaeth mewn meysydd lle byddant yn cael yr effaith fwyaf.

## 16. Gwella Cludiant Cymunedol

**Canlyniadau** - > 

O ran Cludiant Cymunedol, yn amodol ar gyllid, byddwn yn:

- Ceisio cynyddu gallu a bywiogrwydd y sector cymunedol / gwirfoddol, gan ganolbwyntio ar gynigion sy'n targedu hyfforddiant sgiliau ar gyfer gyrwyr gwirfoddol, a chynlluniau sy'n gwella mynediad a dewisiadau teithio i gymunedau difreintiedig a grwpiau â nodweddion gwarchoddedig;
- Cynnig grantiau blaenoriaeth i fudiadau cludiant cymunedol / gwirfoddol i'w hannog i gyflwyno cerbydau dim allyriadau a thechnoleg codi tâl;
- Darparu rhaglen sgiliau / hyfforddiant carlam ar gyfer gwirfoddolwyr sy'n gweithio i fudiadau trafndiaeth gymunedol / gwirfoddol ledled Cymru;
- Gweithio gyda Chymdeithas Cludiant Cymunedol (Cymru) i ddatblygu ymgyrch effeithiol i godi ymwybyddiaeth o gynlluniau cludiant cymunedol a gwirfoddol presennol;
- Sefydlu Partneriaethau Trafnidiaeth Cymdogaeth / Cymunedol i lywio datblygiad gwelliannau trafndiaeth leol. Byddai'r rhain yn gyfrifol am nodi blaenoriaethau trafndiaeth leol a threfnu cynlluniau broceriaeth teithiau a cherbydau;
- Treialu partneriaethau cydweithredu gyda'r nod o ddarparu cymorth cynnal a chadw ar gyfer y sector Trafnidiaeth Gymunedol mewn garejys bysiau ledled Cymru;
- Chwilio am gyfleoedd i sicrhau bod sefydliadau trafndiaeth gymunedol yn cael eu hintegreiddio i ddatblygiad parhaus y cynllun Fflecsi ledled Cymru; a
- Gweithio gyda'r Gymdeithas Cludiant Cymunedol a'r sector cludiant cymunedol i ddatblygu gwasanaethau sy'n mynd i'r afael â materion tlodi trafndiaeth, gan gydnabod bod gwahaniaethau gwledig a threfol.

## 6. Bysiau i Bawb

**Beth ydym yn ceisio ei gyflawni?**

**Rydym ni eisiau i bawb gael yr hyder i deithio ar fws.**

**Byddwn yn cael gwared ar rwystrau ffisegol a rhwystrau eraill sy'n atal pobl rhag defnyddio gwasanaethau bysiau. Dylai pawb, waeth beth fo'u cefndir, neu eu hanghenion, deimlo bod croeso iddynt ar fysiau.**

**Mae gan y sector ran sylweddol i'w chwarae o ran creu Cymru decach a mynd i'r afael ag anghydraddoldeb yn ein cymdeithas.**

Mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwmo i weithio gyda rhanddeiliaid i ddeall y materion sy'n ymwneud â hygyrchedd gwasanaethau bysiau. Cydnabyddir bod hygyrchedd yn cwmpasu llawer o feysydd, gan gynnwys mynediad ffisegol i arosfannau bysiau, cyfnewidfeydd a mynediad dilynol i'r cerbyd ei hun. Ein huchelgais yw gwneud teithiau bws yn hygyrch i bawb.

Mae tua 25 y cant o ddefnyddwyr bysiau yn anabl neu â salwch hirdymor. Os nad yw teithwyr yn teimlo'n hyderus yn defnyddio gwasanaethau bws lleol mewn modd diogel ac urddasol, maent yn annhebygol o deithio. Rydym am roi'r hyder i deithwyr, beth bynnag fo'u rhyw, eu hoedran neu eu hanabledd, i gael mynediad i arosfannau bysiau a theithio ar fws, heb unrhyw ddigwyddiad nac oedi.

Rydym yn cydnabod, wrth gyrchu a defnyddio gwasanaeth bws, y dylid ystyried ac ymdrin ag anabledau, nad yw llawer ohonynt yn weladwy, mewn ffyrdd ar wahân. Gellir cyflawni hyn trwy fesurau megis lle i ddefnyddwyr cadeiriau olwyn, seddi blaenoriaeth, llety ar gyfer cŵn cymorth, yn ogystal â gwybodaeth glywadwy a gweledol. Mae gwybodaeth a hyfforddiant gyrwyr yn hanfodol i sicrhau bod pob defnyddiwr yn teimlo'n ddiogel ac yn gyfforddus wrth ddefnyddio'r rhwydwaith bysiau.

Mae angen ystyried fforddiadwyedd hefyd wrth geisio cynyddu nifer y defnydd o fysiau. Os yw cost teithio ar fws yn rhy ddrud, gall hyn atal pobl rhag defnyddio'r gwasanaeth a gallai hyn gael effeithiau canlyniadol ar iechyd meddwl a chorfforol person. Rydym am sicrhau mynediad cyfartal i bob gwasanaeth bws yng Nghymru, gan gynnwys y gost o wneud taith.

Mae'r mynediad cyfartal hwn yn ymestyn i bobl o bob oed. Ar gyfer plant a phobl ifanc oedran ysgol mae hyn yn cynnwys sicrhau bod ganddynt y darpariaethau cywir yn eu lle i'w cludo i'w man addysg ac oddi yno, gan gynnwys ysgolion Cymraeg ac ysgolion ffydd. Y tu allan i leoliadau addysg, mae'n rhaid i'n gwaith ar rwydweithiau bysiau (gweler uchod) sicrhau eu bod yn gallu cymdeithasu a symud o gwmpas yn hawdd; sefydlu trafndiaeth gyhoeddus fel eu dewis ddull o deithio drwy gydol eu hoes.

## **Y Sefyllfa Bresennol**

Mae'r holl fysiau a ddefnyddir ar wasanaethau rhestredig lleol bellach yn hawdd eu cyrraedd, trwy ddarparu llawr mynediad isel a ramp. Ac mae buddsoddiad sylweddol wedi'i wneud ledled Cymru gan awdurdodau lleol a Llywodraeth Cymru i ddatblygu a darparu cyrbau arosfannau bysiau uwch a chyrbiau is i/o'r safle bysiau er mwyn hwyluso mynediad.

Fodd bynnag, mae rhwystrau corfforol yn dal i fodoli. Mae hyn yn amrywio o gerbydau trydydd parti wedi'u parcio ar balmentydd sy'n cyfyngu mynediad cerddwyr i arosfannau bysiau, i geir a cherbydau eraill wedi'u parcio mewn arosfannau bysiau tynnu i mewn, gan arwain at fysiau'n parcio ar y ffordd i godi teithwyr. Mae llwybrau cerddwyr i rai arosfannau bysiau hefyd yn anodd sy'n cyflwyno heriau ychwanegol. Mae'r materion hyn yn hynod o broblematig mewn rhai ardaloedd ac yn achosi pryder i deithwyr a gyrwyr bysiau.

O ran fforddiadwyedd, ar hyn o bryd, nid oes dull cenedlaethol cyson o ymdrin â phrisiau a thocynnau. Gall prisiau tocynnau uchel gosbi pobl ifanc ar gyflogau cychwynnol isel, gan eu hatal rhag cymryd swyddi sy'n gofyn am gludiant.

Mae mynediad i addysg hefyd yn broblematig i bobl ifanc. Mae trafndiaeth ôl-16, yn unol â Mesur Teithio gan Ddysgwyr (Cymru) cyfredol Llywodraeth Cymru, yn swyddogaeth ddewisol awdurdodau lleol ar gyfer y bobl ifanc hynny sy'n dymuno dilyn cyrsiau Safon Uwch neu gymwysterau eraill yn y coleg. Mae hwn yn diffinio polisi cludiant ysgol yn seiliedig ar leoliad, pellter, oedran a dawn unigolyn i ddysgu.

Yn olaf, gall rhwystrau iaith hefyd fod yn broblematig i siaradwyr Cymraeg wrth ddefnyddio gwasanaethau bws lleol.

Rydym am sicrhau y gall teithwyr a bysiau gael mynediad i gyfleusterau arosfannau bysiau. Mae pob awdurdod lleol yng Nghymru wedi cael caniatâd gorfodi sifil ar dramgwyddau traffig ffyrdd – a gallant gymryd camau yn yr arosfannau bysiau hynny yr effeithir arnynt yn gyson.

Rydym am gael gwasanaeth bws hygyrch. Nid yw anabledau bob amser yn weladwy, ac weithiau gall fod yn anodd i yrrwr bws ddarparu cymorth addas. Fodd bynnag, mae angen i ni sicrhau y gall pob teithiwr ddefnyddio gwasanaethau bws yn hyderus, eu defnyddio'n annibynnol a themlo'n ddiogel bob amser.

Mae Rheoliadau Hygyrchedd Cerbydau Gwasanaeth Cyhoeddus 2000 (PSVAR) yn cwmpasu Cymru, Lloegr a'r Alban. Rhaid i fysiau a ddefnyddir ar wasanaethau lleol cofrestredig gydymffurfio â PSVAR. Y dyddiad cydymffurfio ar gyfer coetsis oedd 1 Ionawr 2020, er bod eithriadau'n berthnasol mewn rhai amgylchiadau megis cerbydau sy'n darparu gwasanaethau cludiant unswydd o'r cartref i'r ysgol.

Gan nad yw PSVAR yn faes datganoledig, byddwn yn gweithio'n agos gyda rhanddeiliaid, gan gynnwys yr Adran Drafnidiaeth, i gyflawni gweithrediad llawn PSVAR, yn ogystal â deall effeithiau'r newid polisi.

## 17. Cynhyrchu Mynediad i Arosfannau Bws A Chanllawiau Gorfodi

**Canlyniadau** - > 

Byddwn yn cynhyrchu canllawiau arfer gorau gydag awdurdodau lleol a grwpiau defnyddwyr bysiau, gan gynnwys y rheini â nodweddion gwarchoddedig.

Mae'r safonau yn y canllawiau hyn yn berthnasol wrth ddylunio, darparu, cynnal a chadw a gorfodi rheoliadau traffig o amgylch seilwaith bysiau er mwyn iddynt allu rhedeg yn effeithlon. Bydd hefyd yn amlinellu arferion da ar gyfer mynediad a threfniadau diogelwch, gan gynnwys llwybrau cerddwyr i arosfannau bysiau.

Byddwn yn parhau i annog awdurdodau lleol i fabwysiadu'r ystod lawn o bwerau gorfodi sifil – parcio, lonydd bysiau a rhai tramgwyddau traffig symudol – i gefnogi'r gwaith o redeg gwasanaethau bysiau lleol.

Bydd y canllawiau hyn yn helpu i sicrhau bod gorchmynion traffig cyflenwol yn cael eu gweithredu'n briodol, wedi'u hategu gan orfodi ymyl y ffordd, yn enwedig mewn lleoliadau lle bu problemau mynediad hanesyddol.

Bydd y canllawiau hyn yn cael eu defnyddio fel amod wrth asesu ceisiadau am gyllid ar gyfer gwelliannau i arosfannau bysiau a gyflwynir o dan y Gronfa Seilwaith Bysiau (gweler uchod).

## 18. Gwneud Bysiau'n Hygyrch i Bawb

## Canlyniadau - > ■ ■ ■ ■

Byddwn yn gweithio gyda'r diwydiant bysiau a grwpiau teithwyr cynrychioliadol i gyflwyno mentrau a fydd yn cynyddu hyder defnyddwyr bysiau ac yn annog mwy o ddefnyddwyr.

Byddwn yn gweithio gyda defnyddwyr bysiau i nodi materion y mae grwpiau defnyddwyr penodol (yn enwedig y rhai â nodweddion gwarchoddedig) yn eu hwynebu ac yn gweithio gyda'r sector i fynd i'r afael â'r rhain. Gall atebion gynnwys gwell hyfforddiant i bersonél bysiau.

Byddwn yn datblygu ymhellach offer clyweledol ar y bwrdd, gan gynnwys cymwysiadau ffonau symudol. Bydd y rhain yn hysbysu teithwyr am eu bws sy'n dod wrth ymyl safle bws, a safle bws sydd ar ddod pan fyddant ar y bws, naill ai trwy nodyn atgoffa gweledol ar y ffôn, neu nawsglywadwy.

Byddwn hefyd yn datblygu'r cynllun waled oren ymhellach, gan ganiatáu i deithwyr roi gwybod i yrrwr y bws ar wahân am anableded a'r cymorth sydd ei angen yn ystod eu taith.

### *Gwneud Teithio'n Fforddiadwy i Bawb*

Dros y pum mlynedd nesaf, rydym am wella gwasanaethau bysiau yng Nghymru – a rhan fawr o'n dull gweithredu yw gwneud prisiau tocynnau bws yn fwy fforddiadwy a syml, a fyddai'n helpu ar unwaith i roi hwb i'r nifer sy'n defnyddio bysiau, yn ogystal â'n helpu i fodloni ein hamcanion awyr glân.

Yn anffodus, mae teithwyr ar hyn o bryd yn wynebu ystod gymhleth, anghyson a drud o docynnau bws ledled Cymru. Ein nod yw symleiddio'r prisiau a gynigir i deithwyr.

Nod y fenter fyddai sicrhau manteision sylweddol o ran cyfiawnder cymdeithasol a chydaddoldeb. Byddai'n gobeithio ehangu cyfleoedd a dewisiadau economaidd pobl ifanc, a byddai'n cael effaith aiddosbarthu cadarnhaol ar gyfer grwpiau incwm i sydd fwyaf dibynnol ar deithiau bws.

## 19. Gwneud Teithio ar Fws yn Fforddiadwy

### Canlyniadau - > ■ ■ ■ ■

Byddwn yn cyflwyno menter newydd a fydd yn gwneud tocynnau bws yn fforddiadwy ac yn haws eu deall.

Nod y fenter hon yw gweithio gyda'r diwydiant bysiau i ddatblygu syniadau ynghylch darparu prisiau is, darparu prisiau tocynnau gwerth am arian i ddefnyddwyr presennol – a denu teithwyr newydd i wasanaethau.



Bydd tocynnau bws mwy fforddiadwy yn helpu i gynyddu mynediad i waith, addysg, siopau ac amwynderau; yn gwella cynhwysiant cymdeithasol ac yn cynyddu teithio llesol trwy gerdded.

[Cludiant Ysgol / Teithio gan Ddysgwyr – Cefnogi Ein Darpariaeth Addysgol](#)

Mae Mesur Teithio gan Ddysgwyr (Cymru) 2008 ('Y Mesur') yn nodi'r fframwaith cyfreithiol sy'n ymwneud â darpariaethau teithio a chludiant ar gyfer dysgwyr sy'n teithio i'r ysgol ac oddi yno. Mae'n galluogi Gweinidogion Cymru i wneud rheoliadau mewn perthynas â theithio gan ddysgwyr yng Nghymru.

Mae'r Mesur yn nodi cyfrifoldebau awdurdodau lleol, Llywodraeth Cymru a phenaethiaid i ddarparu trafndiaeth ddiogel i blant a phobl ifanc gael mynediad i'w man dysgu. Rhaid i awdurdodau lleol wneud trefniadau cludiant yn seiliedig ar oedran, pellter, tueddfryd a meini prawf diogelwch ar gyfer dysgwyr o oedran ysgol statudol. Yn ogystal, mae gan awdurdodau lleol y pŵer i wneud trefniadau trafndiaeth dewisol ychwanegol.

Cynhaliwyd adolygiad cychwynnol o'r mesur yn 2020/21. Roedd yr adolygiad yn cynnwys casglu tystiolaeth a syniadau gan randdeiliaid i archwilio'r newidiadau posibl i'r Mesur. O'r adolygiad cychwynnol, mae Llywodraeth Cymru wedi cytuno ar argymhellion i fwrw ymlaen â rhaglen waith ehangach gan gynnwys adolygiad posibl o'r Mesur, ochr yn ochr â gwaith i wella darpariaeth gweithredwyr, a'r amgylchedd y gall ddarparu'r gwasanaeth gorau ynddo.

## **20. Cynnal yr Adolygiad Teithio gan Ddysgwyr**

**Canlyniadau** - > ■ ■ ■ ■

Byddwn yn cynnal adolygiad ehangach o Fesur Teithio gan Ddysgwyr (Cymru) gan edrych yn benodol ar:

- Dysgwyr o fewn y grŵp oedran statudol 5 i 16;
- Dysgwyr yn y grŵp oedran 4 i 5 oed;
- Ystyried y trothwyon pellter;
- Cludiant i ddysgwyr ôl-16;
- Cludiant i ddysgwyr sy'n mynychu ysgolion cyfrwng Cymraeg ac ysgolion ffydd;
- Disgyblion Anghenion Dysgu Ychwanegol; a
- Darpariaeth i sefydliadau Addysg Bellach.

[Yr Iaith Gymraeg – Cynyddu ei Defnydd.](#)

Mae'n bwysig datblygu safonau Cymraeg o ansawdd uchel ar gyfer y rhai sy'n defnyddio, neu'n siarad Cymraeg, ar wasanaethau bysiau.

Gyda strategaeth Cymraeg 2050 Llywodraeth Cymru yn ceisio tyfu'r iaith, gan sicrhau miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050, mae angen i ni annog a hyrwyddo'r

defnydd o'r Gymraeg ar wasanaethau bysiau – a rhaid sicrhau bod gyrrwyr bysiau yn cael eu hyfforddi'n briodol.

## 21. Gweithredu Safonau'r Gymraeg

### Canlyniadau - > ■ ■ ■

Drwy ein trefniadau partneriaeth a chyllid byddwn yn gweithio gyda darparwyr bysiau i helpu i gyflawni safonau'r Gymraeg fel bod defnyddwyr bysiau yn gyfforddus yn defnyddio'r Gymraeg ar wasanaethau.

Bydd hyn yn gofyn am fuddsoddiad ymrwymedig ar ran gweithredwyr bysiau i weithio'n ddwyieithog o ran eu hysbysebu, hyrwyddiadau, gwybodaeth a gwasanaethau cwsmeriaid.

Ein nod yw gweithio gyda gweithredwyr a darparwyr hyfforddiant i sicrhau bod cynefindra â'r Gymraeg yn rhan o ddarpariaeth hyfforddiant gyrrwr.

#### [Llais Cryfach i Deithwyr](#)

Mae teithwyr yn eistedd wrth galon *Bws Cymru*. Fel y cyfryw, byddwn yn ceisio cyflwyno amrywiaeth o fesurau i gryfhau llais teithwyr, o ran cynllunio a darparu gwasanaethau bysiau ledled Cymru.

Rydym yn ariannu Bus Users Cymru (corff elusennol) i gynrychioli hawliau teithwyr ar lefel genedlaethol yng Nghymru.

## 22. Cynhyrchu Siarter Teithwyr Bysiau

Canlyniadau - > ■ ■ ■ ■

Byddwn yn datblygu Siarter Fysiau gynhwysfawr ar gyfer gwasanaethau bysiau lleol yng Nghymru, gan fynegi'n glir y lefelau gwasanaeth y gall teithwyr eu disgwyl.

Bydd y Siarter hefyd yn nodi proses genedlaethol ar gyfer ymdrin â chwynion teithwyr a datrys anghydfodau.

### 7. Cynllunio Tymor Hwyl

**Beth ydym yn ceisio ei gyflawni?**

**Rydym eisiau gwasanaethau bws sy'n addas ar gyfer y dyfodol. Rydym am helpu i fynd i'r afael â'r argyfwng hinsawdd drwy annog pobl i adael eu ceir, datgarboneiddio'r fflyd bysiau a hybu iechyd a llesiant drwy gymunedau cysylltiedig.**

Er mwyn cyflawni hyn, rhaid i ni sicrhau bod gwasanaethau bws yn ddeniadol i deithwyr newydd – a phresennol – yn y dyfodol.

Mae gwasanaethau bws integredig yn annog teithio llesol. Mae ymchwil gan yr Adran Drafnidiaeth yn datgelu mai arian sy'n cael ei wario ar wella bysiau yw un o'r ffyrdd mwyaf cost-effeithiol o hybu teithio llesol – ac felly leihau allyriadau hinsawdd.

Ond er mwyn cynyddu nifer y bobl sy'n cerdded yn ôl ac ymlaen ar fysiau bydd angen 'creu lleoedd' gwell – neu fesurau i wella'r amgylchedd adeiledig – a bydd hyn yn rhan bwysig o hybu defnydd bysiau a lleihau lefelau traffig.

Rhaid cael integreiddio cryfach rhwng nodau ac amcanion polisi cynllunio cenedlaethol (sy'n adlewyrchu blaenoriaethau trafnidiaeth gynaliadwy) a phenderfyniadau ynghylch ble a sut mae datblygiad yn digwydd ar lawr gwlad.

Mae canllawiau polisi cenedlaethol yn nodi na ddylai datblygiadau mawr ddigwydd oni bai bod trafnidiaeth gyhoeddus graidd dda eisoes, a bydd y rhagolygon i'w gwella gyda gwasanaethau bws ychwanegol (neu drafnidiaeth gyhoeddus arall) yn darparu dewisiadau amgen ymarferol i ddefnyddio ceir.

At hynny, i gefnogi dyfodol y diwydiant bysiau, mae angen i ni sicrhau bod y proffesiwn trafnidiaeth gyhoeddus yn gynnig gyrfa deniadol. Bydd cael gyrwyr bysiau sydd wedi'u hyfforddi'n dda a staff trafnidiaeth sy'n gallu rhoi gwasanaeth cwsmeriaid da yn cynyddu nifer y teithwyr.

Os mai nod canolog *Bws Cymru* yw cael mwy o bobl i deithio ar fysiau, bydd angen i ni gynnal ymarfer marchnata a chysylltiadau cyhoeddus cynhwysfawr i godi ymwybyddiaeth o fanteision a hwylustod teithio ar fysiau.

### Y Sefyllfa Bresennol

Er mwyn sicrhau bod gwasanaethau bws yn addas ar gyfer ein dyfodol, mae angen i ni ymateb i'r her.

Fel yr amlinellwyd yn *Cymru Sero Net: Cyllideb Garbon 2*, rydym wedi gosod targedau uchelgais i leihau allyriadau carbon.

Er bod y targedau hyn y tu allan i'r amserlenni ar gyfer Bws Cymru, bydd angen gwneud cynnydd sylweddol i gyflawni'r nodau hyn erbyn 2026.

Mae ein polisïau cynllunio cenedlaethol cryf eisoes yn cynghori y dylai datblygiadau newydd roi blaenoriaeth i leihau teithio. Mae cynigion datblygu newydd, ar ôl cael caniatâd cynllunio, o gwmpas ers cenedlaethau – ac mae'n anodd ôl-ffitio cynlluniau â mesurau blaenoriaeth bysiau.

Felly, mae'n hanfodol bod mesurau trafndiaeth gyhoeddus a theithio llesol yn cael eu hystyried cyn gynted â phosibl yn y broses ddylunio. Ac mae angen i ni ddenu ystod amrywiol o bobl i'r diwydiant i sicrhau bod gennym y bobl iawn yn y swyddi cywir, gan feddwl yn strategol am gynllunio bysiau.

Bydd hyn yn gofyn am bolisïau a chanllawiau cryf, gan Lywodraeth Cymru, CJs ac awdurdodau cynllunio lleol, yn eu Cynlluniau Datblygu Strategol a Chynlluniau Datblygu Lleol.

Yn y cyfamser, mae angen i'n cyllid ar gyfer seilwaith trafndiaeth gael ei dargedu'n well er mwyn lleihau'r tagfeydd mewn manau lle mae llawer o dagfeydd ar fysiau. Bydd hyn yn gwneud teithiau'n llyfnach, gan ddenu mwy o deithwyr.

Wrth i ni ddod allan o'r pandemig, bydd hyder teithwyr mewn gwasanaethau bws ar ôl Covid yn amrywio. Bydd angen sicrwydd i atgoffa teithwyr bod teithio ar fysiau yn ddiogel a bod mesurau cadarn yn eu lle i amddiffyn pawb.

Yn Addas i'r Dyfodol - Prosiectau A Chamau Gweithredu

*Datgarboneiddio – Bysus yn cyfrannu at fynd i'r afael â newid hinsawdd*

Mae maint yr her i ddatgarboneiddio trafndiaeth yn gofyn am uchelgais a dull gweithredu newydd.

Drwy'r polisïau a'r camau gweithredu yn *Sero Net Cymru: Cyllideb Garbon 2* ac yn *Llwybr Newydd*, rydym wedi nodi ffordd newydd o feddwl sy'n gosod newid yn yr hinsawdd a chenedlaethau'r dyfodol wrth galon ein system drafnidiaeth.

Mae'r camau gweithredu a'r prosiectau o fewn *Bws Cymru* wedi'u datblygu i wneud gwasanaethau bws yn fwy deniadol i deithwyr, gyda'r effaith a fwriedir o leihau allyriadau nwyon tŷ gwyr.

Fel y trafodwyd yn flaenorol, amcangyfrifir y bydd cyflawni targedau bysiau allyriadau sero 2028 a 2035 yn arwain at arbedion carbon cronol o 1.32 MtCO<sub>2</sub>e rhwng nawr a 2040. Mae hyn yn rhagdybio y bydd milltiroedd bysiau uwch, yn gysylltiedig â gwell gwasanaeth, a chyfran modd ychwanegol, a fydd yn cael eu cyflawni drwy gamau gweithredu sydd wedi'u cynnwys yn *Bws Cymru*.

Bydd Llywodraeth Cymru yn defnyddio ei rôl ariannu a deddfwriaethol/rheoleiddio a ysgogwyr i helpu i gyflymu datgarboneiddio'r fflyd bysiau gan ddefnyddio'r mesurau a ganlyn.

## 23. Creu PPP Bws ULEV

Canlyniadau - > ■ ■ ■ ■ ■

Byddwn yn sefydlu partneriaeth gyhoeddus/preifat i gaffael a darparu i weithredwyr, drwy brydlesu, amrywiaeth o fysiau ULEV o ansawdd uchel, yn cynnwys batris trydan a chelloedd tanwydd hydrogen. Bydd y PPP yn denu diddordeb gan fuddsoddwyr, gan gynnwys y rhai yn y marchnadoedd cyfalaf a/neu chwaraewyr arwyddocaol yn y gadwyn gyflenwi (e.e. cwmnïau ynni).

## 24. Datgarboneiddio TrawsCymru

Canlyniadau - > ■ ■ ■

Byddwn yn parhau i ddyrannu arian tuag at ddatgarboneiddio gwasanaeth TrawsCymru. Yn 2020/21 fe wnaethom ddyrannu £7.8m mewn cyllid cyfalaf i gaffael bysiau cwbl drydan i'w defnyddio ar lwybr T1 TrawsCymru sy'n cysylltu Aberystwyth – Llanbedr Pont Steffan – Caerfyrddin a lwybr T22 TrawsCymru newydd sy'n cysylltu Blaenau Ffestiniog – Caernarfon. Disgwylir i'r cerbydau hyn gael eu defnyddio ar y rhwydwaith fesul cam rhwng mis Mawrth 2022 a mis Medi 2022.

Bydd rhagor o fysiau allyriadau sero yn cael eu defnyddio ar draws rhwydwaith TrawsCymru fesul cam a fydd yn cyd-daro ag ail-dendro gwasanaethau yn y pum mlynedd nesaf. Mae nifer o gontractau allweddol TrawsCymru i'w hail-dendro ym mis Ionawr 2023 a fydd yn darparu'r ffocws ar gyfer cynigion datgarboneiddio.

[Creu Lleoedd – Rôl bysiau mewn cyflawni cymunedau iach, ffyniannus](#)

Creu Lleoedd yw'r cysyniad sydd wrth wraidd ein polisiâu cynllunio cenedlaethol (a gynhwysir ym [Mholisi Cynllunio Cymru](#) a [Dyfodol Cymru](#)) i hyrwyddo datblygiadau o ansawdd uchel a chymunedau cysylltiedig. Cyflawnir hyn mewn sawl ffordd, o leoliad strategol datblygiadau newydd (gan gynnwys polisi Canol Trefi yn gyntaf Llywodraeth Cymru) i ddyluniad manwl datblygiad unigol.

Mae darparu trafndiaeth gyhoeddus i ddatblygiadau newydd yn rhan allweddol o'n polisi. Unwaith y bydd datblygiad newydd yn y lle iawn i leihau'r ddibyniaeth ar geir a'r angen cyffredinol i deithio, dylid defnyddio'r hierarchaeth trafndiaeth gynaliadwy – sy'n blaenoriaethu cerdded, beicio a thrafnidiaeth gyhoeddus, o flaen cerbydau modur preifat – i asesu dyluniad y datblygiad.

Mae hefyd yn ei gwneud yn ofynnol i Ddatganiadau Dylunio a Mynediad (sy'n gysylltiedig â datblygiadau mwy) adrodd ar sut mae dyluniad y cynllun wedi ymateb i'r hierarchaeth trafndiaeth gynaliadwy.

Er mai cyfrifoldeb y 25 awdurdod cynllunio lleol yn bennaf yw rheoli datblygiad newydd, gall Llywodraeth Cymru ddefnyddio ei rôl polisi a chanllawiau i ddylanwadu a chynorthwyo.

## 25. Adolygu TAN18

Canlyniadau - > ■ ■ ■ ■ ■

Yn dilyn ymlaen o'r ymrwymiad penodol yn Llwybr Newydd, byddwn yn sicrhau bod yr ystyriaethau strategol ar gyfer rhwydweithiau bysiau a datblygiadau newydd yn cael eu cynnwys yn yr adolygiad o Nodyn Cyngor Technegol (TAN) 18: Trafnidiaeth.

Mae'r ddogfen hon yn rhoi cyngor strategol i awdurdodau cynllunio lleol ar y materion y dylent eu hystyried wrth ddatblygu polisiau mewn Cynlluniau Datblygu Lleol (CDLI) a phenderfynu ar geisiadau cynllunio unigol.

## **26. Cynhyrchu Isadeiledd Bysiau a Chanllawiau Ymarfer Cynllunio**

Canlyniadau - > ■ ■ ■ ■ ■

Mae'n hanfodol bod materion bysiau a materion eraill sy'n ymwneud â thrafnidiaeth yn cael eu rhagweld ac yn cael sylw cyn gynted â phosibl yn y broses ddatblygu.

Bydd Cynlluniau Trafnidiaeth Rhanbarthol a Chynlluniau Datblygu Strategol yn cael eu cynhyrchu gan y CJs, gyda Chynlluniau Datblygu Lleol hefyd yn cael eu hadolygu. Er bod gan yr holl ddogfennau hyn eu swyddogaethau penodol eu hunain, dylid eu hintegreiddio ar faterion penodol lle mae canlyniadau cyffredin.

Byddwn yn datblygu canllawiau dylunio cenedlaethol penodol ar gyfer CJs, awdurdodau cynllunio lleol a datblygwyr ar sut y dylid mynd i'r afael ag integreiddio gwasanaethau bysiau a datblygiadau newydd ar lefel strategol, yn ogystal ag yn y dyluniad manwl.

Bydd hyn yn edrych ar sicrhau'r lleoliad a'r cynlluniau gorau ar gyfer safleoedd, sut y gall gwasanaethau bysiau gynorthwyo gyda chreu lleoedd, integreiddio ffisegol rhwng dulliau trafndiaeth (lle bynnag y maent yn digwydd) a sut y gellir optimeiddio cytundebau cyfreithiol cynllunio er budd gwasanaethau a seilwaith bysiau.

[Hyrwyddo Cludiant Bws – Cyfleu manteision teithio ar fysiau](#)

Gwelodd pandemig Covid-19 ostyngiad dramatig yn nifer y bobl sy'n defnyddio gwasanaethau bysiau. Fodd bynnag, cyn y pandemig, roedd gwasanaeth bws yn isel mewn llawer o ardaloedd.

Mae angen i ni argyhoeddi'r cyhoedd bod teithio ar fws yn ddiogel, yn fforddiadwy ac yn gyfleus.

Mae hyn yn gofyn am strategaeth gyfathrebu a marchnata gydlynol ac ymgyrch sy'n cyfleu'r negeseuon hyn trwy amrywiaeth o ddulliau.

## **27. Cychwyn Ymgyrch Adfer Trafnidiaeth Gyhoeddus**

Canlyniadau - > ■ ■ ■ ■

Mae Trafnidiaeth Cymru yn datblygu Ymgyrch Adfer Trafnidiaeth Gyhoeddus i roi sicrwydd i bobl bod teithio ar drafnidiaeth gyhoeddus yn ddiogel. Wrth i ni ddod allan o bandemig Covid-19, rhaid i ni sicrhau bod yr ymgyrch hon yn esblygu i ysgogi adferiad a newid i drafnidiaeth gyhoeddus.

Byddwn hefyd yn canolbwyntio ar agweddau o'r rhwydwaith (gan gynnwys gwasanaethau Fflecsi, TrawsCymru a Traveline Cymru) fel bod y cyhoedd, wrth i'r holl brosiectau o fewn *Bws Cymru* ddatblygu ac wrth i'n gwasanaethau wella, yn cael eu hannog i deithio.

Gyrru'r Dyfodol - Datblygiad Proffesiynol - Gwneud y sector bysiau yn ddewis gyrfa deniadol

Bydd gwneud y sector bysiau yn ddewis gyrfa deniadol yn gyrru dyfodol y diwydiant yn ei flaen.

Ond rydym yn wynebu mater ar unwaith, yn ogystal â mater mwy hirdymor, o geisio denu pobl i'r diwydiant, ochr yn ochr ag oedran gweithlu sy'n cynyddu'n barhaus. Mae'r pandemig wedi golygu bod rhai staff wedi gadael y diwydiant, gan godi pryderon am gapasiti yn y dyfodol i ddarparu gwasanaethau bysiau.

Yn y cyfamser, mae heriau'n bodoli ynghylch hyfforddi a phrofi. Mae angen i bob gyrrwr bws gwblhau 35 awr o hyfforddiant cyfnodol bob pum mlynedd yn barhaus. Mae gyrrwyr newydd yn cael eu Tystysgrif Cymhwysedd Proffesiynol Gyrrwr (DCPC) trwy basio cyfres o brofion cymhwyster cychwynnol gydag adrannau theori ac ymarferol. Ond gall safonau darparwyr hyfforddiant amrywio'n sylweddol ledled Cymru. Mae rhai o'n gweithredwyr bysiau a choetsys mwy yn gwneud hyn yn fewnol, tra bod BBaChau yn tueddu i ddibynnu ar ddarparwyr hyfforddiant allanol. Nid yw'r DCPC yn fater datganoledig i Lywodraeth Cymru.

Mae gennym beirianwyr hirsefydlog yn y diwydiant bysiau a choetsys sydd wedi cynnal a chadw injans disel dros y blynyddoedd. Fodd bynnag, wrth i dechnoleg tanwydd drawsnewid i wahanol ffynonellau ynni, bydd angen i beirianwyr addasu i'r datblygiadau technolegol hyn.

Yn ogystal, mae cydlynwyr trafndiaeth hyfforddedig o fewn awdurdodau lleol yn chwarae rhan sylweddol mewn darparu gwasanaethau bysiau – ond mae pryderon ar hyn o bryd ynghylch prinder staff a chynllunio olyniaeth, wrth i gydlynwyr profiadol adael y diwydiant neu ymddeol.

## 28. Creu Tasglu Proffesiynau Bysiau

Canlyniadau - > 

Byddwn yn creu tasglu aml-sefydliad sy'n cynnwys rhanddeiliaid allweddol yn y diwydiant i adolygu agweddau amrywiol ar recriwtio a chadw diwydiant, yn ogystal â cheisio gwell dealltwriaeth o'r materion a'r rhwystrau sy'n bodoli.

Nod y tasglu hwn fydd sefydlu dealltwriaeth o'r cymorth y gellir ei ddatblygu ledled Cymru ar gyfer y diwydiant yn y dyfodol, yn syth (wrth ddod allan o'r pandemig) ac yn y tymor hwy.

## 29. Gwella Hyfforddiant Gyrwyr Bysiau

Canlyniadau - > 

Byddwn yn dylanwadu ar yr Adran Drafnidiaeth i sicrhau y sefydlir rhaglen hyfforddi CPC ystyrlon sydd wedi'i theilwra ar gyfer y diwydiant bysiau. Bydd hyn yn cynnwys gofal cwsmeriaid, materion cydraddoldeb, defnydd o'r Gymraeg, yn ogystal â gofynion cydymffurfio cyfreithiol gyrwyr presennol.

Byddwn yn gweithio'n agos gyda'r Asiantaeth Safonau Gyrwyr a Cherbydau (DVSA) a chyrrff eraill y llywodraeth i godi safonau'r holl ddarparwyr hyfforddiant sy'n darparu'r hyfforddiant CPC gorfodol.

Os na allwn gyflawni'r canlyniadau a ddymunwn drwy'r trefniadau presennol, byddwn yn galw am ddatganoli safonau hyfforddi gyrwyr i Gymru er mwyn sicrhau bod hyfforddiant effeithiol yn adlewyrchu blaenoriaethau Llywodraeth Cymru.

## 30. Tyfu Datblygiad Peiriannydd Carbon Isel

Canlyniadau - > 

Byddwn yn gweithio gyda Gyrfa Cymru i ddatblygu rhaglen o gynlluniau prentisiaeth ac ailhyfforddi i helpu i gynhyrchu gweithwyr medrus sy'n gallu cynnal y fflydoedd bysiau newydd sydd wedi'u datgarboneiddio.

## 31. Gwella Datblygiad Proffesiwn Cynllunio Trafnidiaeth

Canlyniadau - > 

Byddwn yn gweithio'n agos gyda'n partneriaid awdurdod lleol a Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru o ran cynllunio olyniaeth cydgysylltwyr trafndiaeth awdurdodau lleol. Bydd hyn yn sicrhau safonau cyson a chydnyddiaeth o gymwysterau achrededig fel y Sefydliad Siartredig Logisteg a Thrafnidiaeth.



## Atodiad 1 - Prosiectau a Chanlyniadau Bws Cymru

	<b>Prosiectau a Chanlyniadau Bws Cymru</b>	Bydd cynnydd yn y ddarpariaeth, amllder a dibynadwyedd gwasanaethau bysiau gyda gwell boddhad teithwyr ■	Bydd gwasanaethau bws yn hygyrch, ar gael ac yn fforddiadwy i bob aelod o gymdeithas, waeth beth fo'u cefndir ■	Bydd ansawdd y fflyd bysiau yn gwella gyda cherbydau modern, cynaliadwy, carbon isel/dim allyriadau ■	Bydd gwasanaethau'n gweithredu'n fwy effeithlon a dibynadwy gyda gwelliannau i seilwaith sy'n ymwneud â bysiau. Bydd integreiddio â datblygiadau newydd a dulliau trafndiaeth eraill yn helpu i greu profiad gwell i deithwyr ■	Bydd gwasanaethau bws yn syml i'w defnyddio, yn haws eu deall, yn ddiogel ac wedi'u hintegreiddio â mathau eraill o drafndiaeth, yn enwedig trên a theithio llesol ■	Bydd gwybodaeth am wasanaethau bws yn gywir, yn gyson ac yn gyfredol ar draws pob sianel er mwyn galluogi cynllunio siwrneiau yn ddeallus ■	Bydd proffesiynau sy'n ymwneud â bysiau yn fwy deniadol i newydd-ddyfodiad gyda ffocws dinasyddion a chwsmeriaid yn ganolog iddynt ■	Mae awdurdodau trafndiaeth lleol, CJs a Trafndiaeth Cymru yn cael cymorth i'w galluogi i wneud gwelliannau hirdymor i wasanaethau bysiau lleol ■
1.	Cyhoeddi Papur Gwyn ar gyfer Bysiau	■	■	■	■	■	■	■	■
2.	Gweithredu Model Gweithredu Newydd	■	■	■	■	■	■	■	■
3.	Adolygu BSSG	■	■	■	■	■	■	■	■
4.	Adolygu'r Gronfa Trafndiaeth Leol	■	■	■	■	■	■	■	■
5.	Hwyluso Cynlluniau Gweithredu Bysiau	■	■	■	■	■	■	■	■
6.	Hwyluso Partneriaethau'r Dyfodol	■	■	■	■	■	■	■	■
7.	Cynyddu Ymgysylltiad Bysiau	■	■		■			■	
8.	Cynhyrchu Canllawiau Seilwaith Cyfnewid	■	■		■	■			■
9.	Ariannu Prosiectau Trafndiaeth Integredig	■	■		■	■	■		■
10.	Gwella Tocynnau Integredig		■		■	■			

	<b>Prosiectau a Chanlyniadau Bws Cymru</b>	Bydd cynnydd yn y ddarpariaeth, amllder a dibynadwyedd gwasanaethau bysiau gyda gwell boddhad teithwyr ■	Bydd gwasanaethau bws yn hygyrch, ar gael ac yn fforddiadwy i bob aelod o gymdeithas, waeth beth fo'u cefndir ■	Bydd ansawdd y fflyd bysiau yn gwella gyda cherbydau modern, cynaliadwy, carbon isel/dim allyriadau ■	Bydd gwasanaethau'n gweithredu'n fwy effeithlon a dibynadwy gyda gwelliannau i seilwaith sy'n ymwneud â bysiau. Bydd integreiddio â datblygiadau newydd a dulliau trafndiaeth eraill yn helpu i greu profiad gwell i deithwyr ■	Bydd gwasanaethau bws yn syml i'w defnyddio, yn haws eu deall, yn ddiogel ac wedi'u hintegreiddio â mathau eraill o drafndiaeth, yn enwedig trên a theithio llesol ■	Bydd gwybodaeth am wasanaethau bws yn gywir, yn gyson ac yn gyfredol ar draws pob sianel er mwyn galluogi cynllunio siwrneiau yn ddeallus ■	Bydd proffesiynau sy'n ymwneud â bysiau yn fwy deniadol i newydd-ddyfodiaid gyda ffocws dinasyddion a chwsmeriaid yn ganolog iddynt ■	Mae awdurdodau trafndiaeth lleol, CJs a Trafndiaeth Cymru yn cael cymorth i'w galluogi i wneud gwelliannau hirdymor i wasanaethau bysiau lleol ■
11.	Gwella Cynllunio Rhwydwaith	■	■		■	■			■
12.	Creu Hybiau Gwledig / Cymunedol a Gosod Safonau Amllder Gwasanaeth	■	■		■	■	■	■	
13.	Gwella Amserlen a Gwybodaeth Bysiau		■		■	■	■		
14.	Gwella Rhwydwaith TrawsCymru	■	■	■	■	■	■		■
15.	Dysgu gan Fflecsi a Symud Ymlaen	■	■		■	■	■		■
16.	Gwella Cludiant Cymunedol	■	■		■	■	■		■
17.	Cynhyrchu Mynediad i Arosfannau Bysiau a Chanllawiau Gorfodi	■	■		■	■	■		■
18.	Gwneud Bysiau'n Hygyrch i Bawb	■	■			■	■		
19.	Gwneud Teithio ar Fws yn Fforddiadwy	■	■		■	■			
20.	Cynnal yr Adolygiad Teithio gan Ddysgwyr	■	■		■	■			

	<b>Prosiectau a Chanlyniadau Bws Cymru</b>	Bydd cynnydd yn y ddarpariaeth, amllder a dibynadwyedd gwasanaethau bysiau gyda gwell boddhad teithwyr ■	Bydd gwasanaethau bws yn hygyrch, ar gael ac yn fforddiadwy i bob aelod o gymdeithas, waeth beth fo'u cefndir ■	Bydd ansawdd y fflyd bysiau yn gwella gyda cherbydau modern, cynaliadwy, carbon isel/dim allyriadau ■	Bydd gwasanaethau'n gweithredu'n fwy effeithlon a dibynadwy gyda gwelliannau i seilwaith sy'n ymwneud â bysiau. Bydd integreiddio â datblygiadau newydd a dulliau trafndiaeth eraill yn helpu i greu profiad gwell i deithwyr ■	Bydd gwasanaethau bws yn syml i'w defnyddio, yn haws eu deall, yn ddiogel ac wedi'u hintegreiddio â mathau eraill o drafndiaeth, yn enwedig trên a theithio llesol ■	Bydd gwybodaeth am wasanaethau bws yn gywir, yn gyson ac yn gyfredol ar draws pob sianel er mwyn galluogi cynllunio siwrneiau yn ddeallus ■	Bydd proffesiynau sy'n ymwneud â bysiau yn fwy deniadol i newydd-ddyfodiaid gyda ffocws dinasyddion a chwsmeriaid yn ganolog iddynt ■	Mae awdurdodau trafndiaeth lleol, CJs a Trafndiaeth Cymru yn cael cymorth i'w galluogi i wneud gwelliannau hirdymor i wasanaethau bysiau lleol ■
21.	Gweithredu Safonau'r Gymraeg		■			■	■		
22.	Cynhyrchu Siarter Teithwyr Bysiau	■	■		■	■			
23.	Creu PPP Bws ULEV	■		■	■			■	■
24.	Datgarboneiddio TrawsCymru			■				■	■
25.	Adolygu TAN18	■			■	■	■		■
26.	Cynhyrchu Isadeiledd Bysiau a Chanllawiau Ymarfer Cynllunio	■			■	■	■		■
27.	Cychwyn Ymgyrch Adfer Trafndiaeth Gyhoeddus		■			■	■	■	
28.	Creu Tasglu Proffesiynau Bysiau	■	■		■	■	■	■	■
29.	Gwella Hyfforddiant Gyrwyr Bysiau	■	■		■	■	■	■	
30.	Tyfu Datblygiad Peiriannydd Carbon Isel	■	■		■	■	■	■	
31.	Datblygiad Proffesiynol Cynllunio Trafndiaeth Uwch	■	■		■	■	■	■	■

